

Opinnäytetyö (YAMK)

Erityissosiaaliohjaus

2024

Karita Talasmäki

VAPAUTUVIEN VANKIEN TUEN TARVE TURUSSA

OPINNÄYTETYÖ YAMK| TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Erityissosiaaliohjaus

2024

Karita Talasmäki

VAPAUTUVIEN VANKIEN TUEN TARVE TURUSSA

[Click here to enter text.](#)

Tässä tutkimuksessa tutkitaan eri ikäisten vankien ja rikostaustaisten henkilöiden tuen tarvetta etenkin Turun seudulla. Tavoitteena oli tutkia myös sitä, miten ikä vaikuttaa asiakkaan sitoutumiseen elämänmuutokseen ja henkilökohtaiseen motivaatioon rikoksista irtautumisessa. Tutkimuksen toimeksiantajana toimi Varsinais-Suomen sininauha ry:n Vastuullisesti vapauteen eli VV2 toiminta. Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää VV2 toiminnan tarpeellisuutta eri ikäryhmien välillä. Tutkimuksen tutkimuskysymyksiä oli kolme: Vaikuttaako asiakkaan ikä VV2 palveluun sitoutumiseen? Vaikuttaako asiakkaan ikä siihen, miten motivoitunut asiakas on päihteettömyyteen? Ja miten asiakkaan ikä vaikuttaa kykyyn sitoutua ja motivoitua kokonaisvaltaiseen elämänmuutokseen?

Tämä tutkimus on laadullinen, vaikka sen teossa käytettiin myös määrällisiä menetelmiä. Tutkimuksen aineisto kerättiin kolmesta eri lähteestä: Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalta, muilta kohderyhmän kanssa työskenteleviltä henkilöiltä sekä VV2 toiminnan työntekijöiltä. Tutkimuksen aineisto kerättiin kyselyiden ja haastatteluiden avulla. Aineistoa analysoidessa hyödynnettiin kaavioita, joita kyselyohjelmalla pystyttiin luomaan. Aineistoa analysoitiin myös ristiintaulukoinnin avulla.

Tuloksien lopputulemana oli, että asiakkaan iällä on suuressa mittakaavassa merkitystä siihen, miten asiakkaat sitoutuvat palveluihin ja millainen heidän motivaationsa on irtautua rikollisuudesta ja päihteidenkäytöstä. Mitä enemmän ikää karttuu, sitä paremmin asiakkaat keskimäärin sitoutuvat palveluihin ja myös henkilökohtainen motivaatio muuttaa elämää kasvaa. Tutkimuksessa kävi ilmi, että yli 30- vuotiaille rikostaustaisille kohdennetuille palveluille on olemassa selkeä tarve.

ASIASANAT:

Vapautuvat vangit, Tuki, Palveluohjaus, Eri ikäryhmät

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Master of social services

2024

Karita Talasmäki

THE NEED FOR SUPPORT FOR PRISONERS RELEASED IN TURKU

-

This study examines the need for support among prisoners of different ages and with different criminal backgrounds, especially in the Turku region. The aim was also to investigate how age affects the client's commitment to life change and personal motivation to leave crime. The research was commissioned by the Responsibly to Freedom (VV2) action by the Blue Ribbon Association of Southwest Finland (Varsinais-Suomen sininauhary). One of the objectives of the study was to determine the need for VV2 activities between different age groups. The three research questions asked in this research are: Does the age of the customer influence the commitment to the VV2 service? Does the age of the client influence the client's motivation to be substance-free? And how does the age of the client affect the ability to engage and be motivated to make a comprehensive life change?

This study is qualitative, although quantitative methods were also used. The data was collected from three different sources: staff of the Prison and probation service of Finland (Rikosseuraamuslaitos), other people working with the target group and staff of the VV2 activities. The data was collected through questionnaires and interviews, and was then analysed using graphs that could be generated by the questionnaire software. The data was also analysed by using cross-tabulation.

The final conclusion is that the age of the client has a major impact on their level of engagement with services and their motivation to disengage from crime and substance use. On average, the older the client, the more engaged they are with services and the greater their personal motivation to change their lives. The study showed that there is a clear need for targeted services for people over 30 years of age with a criminal background.

KEYWORDS:

Released prisoner, support, service coordination, different age groups.

SISÄLTÖ

JOHDANTO	1
1 TAUSTA JA TARVE	3
2 TARKOITUS JA TAVOITTEET	4
3 TOIMEKSIANTAJA	5
4 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
4.1 Rikollisuus käsitteenä	6
4.2 Rikollisuuden taustatekijöitä	7
4.2.1 Psyykkinen ja sosiaalinen kehitys	7
4.2.2 Ylisukupolvisuus ja huono-osaisuus	8
4.3 Tilastoja vapautuneista vangeista ja tuomioita suorittavista henkilöistä	9
4.4 Miten irtautua rikoskierteestä?	10
4.5 Vapautuvien vankien tukeminen	13
4.6 Mihin vangit ja vankilasta vapautuvat tarvitsevat tukea?	14
4.7 Rikosseuraamuslaitoksen rooli vangin vapautuessa	15
4.8 Asumiseen liittyvät asiat ja taloudellinen tilanne	16
4.9 Terveys ja päihteet	18
5 MENETELMÄT	20
6 TULOKSET	23
6.1 Webropol-kyselyn tulokset	23
6.2 VAT-verkoston haastattelun tulokset	25
6.3 Vastuullisesti vapauteen työntekijöiden haastattelut	27
6.4 Tulosten yhteenveto	30
7 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	31
8 POHDINTA	33
8.1 Tulosten pohdinta	33
8.2 Opinnäytetyön pohdinta	35
8.3 Jatkokehittämisajatukset	36
LÄHTEET	37

1 JOHDANTO

Varsinais-Suomeen vapautui vuonna 2022 kaiken kaikkiaan 367 vankia.

Turkuun heistä vapautui 216. (Rikosseuraamuslaitos 2023) Vankilasta vapautuminen on erittäin tärkeä ja haavoittuvainen vaihe asiakkaan elämässä.

(Leppo 2020, 61.) On arvioitu, että seuraamusjärjestelmän, julkishallinnon ja kolmannen sektorin yhteistyö asiakkaan tarpeiden mukaan tulee lisääntymään

etenkin rangaistuksen alkuvaiheessa ja vapautuessa. (Sosiaali- ja oikeusministeriö, Oikeusministeriö & Kuntaliitto 2006, 10) Vapautuvien vankien tuki on tärkeää myös taloudellisesta näkökulmasta, sillä hyvin hoidettu

jälkihuolto ja tuki vapautuessa tuo säästöjä. (Sosiaali- ja terveysministeriö jne. 2006, 35) Oikea aikaisella tuella voidaan ennaltaehkäistä merkittävästi

uusintarikollisuutta ja tukea päihdeongelmaista esimerkiksi päihdehoitoon. Vapautuvilla vangeilla on moninaisia tuen tarpeita. Vapautuvien vankien

asuntotilanne on huono. Ehdonalaiseen päässeiden vankien keskuudessa asunnottomuus on noussut. (Rikosseuraamuslaitos 2019, 25.)

Uusintarikollisuuden riski kasvaa asunnottomuuden myötä. (Granfelt 2003, 3,

12.)

Rikostaustaisten henkilöiden kohdalla asumisen ongelmia ja asunnottomuutta

lisäävä tekijä on päihteiden käyttö. Päihdeongelmia on yli 70 prosentilla

vangeista. (Jälkihuoltoryhmä 2006, 3; Lehtonen & Salonen 2008, 11.) Joka

toinen vangeista kertoo käyttäneensä amfetamiinia vuoden sisällä ennen

vankilaan tuloa. (Rautanen & Korkeamäki 2023.) Kansainvälisesti verrattuna

suomalaiset vangit ovat erittäin sairaita. Noin 50 prosentilla on antisosiaalinen

persoonallisuushäiriö ja noin 70 prosentilla on persoonallisuushäiriö. (Virtanen

2007, 12.) Vangit sairastavat kuusi kertaa enemmän kuin muu väestö. (Sosiaali- ja terveysministeriö jne. 2006, 27.)

Vankien keskuudessa ADHD on 5-10 kertaa yleisempää, mitä muun väestön

keskuudessa. Suurimmalla osalla ADHD:ta ei ole diagnosoitu ennen vankilaan

joutumista. ADHD:n esiintyvyys vangeilla on noin 30 prosentin luokkaa.

(Käypähoito, 2017) Näiden lisäksi haasteita voi olla esimerkiksi koulutukseen,

työllisyyteen, taloudenhallintaan ja vaikkapa sosiaalisiin suhteisiin liittyen. Joten voidaan todeta, että haasteet ovat hyvin moninaisia.

Opinnäytetyössäni tutkin Turkuun vapautuvien vankien tuen tarvetta.

Tutkimukseni kytkeytyy työpaikkani, Vastuullisesti vapauteen eli VV2 hankesuunnitelmaan, jossa on määritelty, että osana hanketta tutkitaan eri ikäisten vankien tuen tarpeellisuutta Turussa. Osana tutkimusta kartoitetaan yhteistyökumppaneiden ja muiden toimijoiden näkemyksiä ja kokemuksia kyseisen toiminnan tarpeellisuudesta ja vaikuttavuudesta eri ikäryhmien välillä. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluina ja kyselyinä. Haastattelulla pyrittiin saamaan lisää tietoa palvelun vaikuttavuudesta sekä siitä, vaikuttaako asiakkaan ikä palvelusta saatavaan hyötyyn tai asiakkaan omaan motivaatioon vastaanottaa apua. Tulosten mukaan iällä ja elämäkokemusten karttumisella on selvä yhteys siihen, että motivaatio rikoksetonta ja päihteetöntä elämää kohtaa kasvaa. Tuloksista kävi ilmi myös se, että Vastuullisesti vapauteen toiminnan kaltaiselle palvelulle on olemassa selkeä tarve palvelujärjestelmässä.

2 TAUSTA JA TARVE

Tutkimusta lähdin toteuttamaan, sillä yksi työni tavoitteista oli tutkia eri ikäisten vankien tuen tarvetta Turussa. Tutkimuksen toteutus oli määritelty rahoittajalle (STEA) vuosittain tehtävissä tavoitteissa. Tätä tutkimusta voidaan hyödyntää esimerkiksi siten, että pohjalta voidaan arvioida sitä, tulisiko VV2 palvelusta poistaa ikäraja, jolloin yli 30- vuotiaiden asiakkaiden osuutta palvelussa voitaisiin lisätä.

Mikään laki ei velvoita kuntia järjestämään vapautuvien vankien erityispalveluita. Turussa julkiset palvelut ovat pirstaleisia ja niukkoja. Nuorisirikollisuus on ollut voimakkaasti kasvussa vuodesta 2015 lähtien. Etenkin ryöstöririkollisuus on ollut voimakkaassa kasvussa vuodesta 2021. (Keskusrikospoliisi 2024, 2) Nuorille suunnattuja palveluita on kehitetty paljon ja alle 30-vuotiaille on tarjolla suuri määrä heille kohdennettuja palveluita. Yli 30-vuotialle palveluita ei juurikaan ole tarjolla, vaikka suurin osa vapautuvista henkilöistä kuuluu tähän ryhmään. Esimerkiksi vuonna 2022 vankeusvangeista 71 prosenttia oli yli 30- vuotiaita. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 32) Käytännön työssä on havaittu, että myös yli 30-vuotiaat tarvitsisivat tukea ja palveluita. Tästä syystä tarvitaan tutkittua tietoa siitä, että vaikuttaako asiakkaan ikä esimerkiksi palveluun sitoutumisessa tai asiakkaan motivaatioon elämänmuutoksen tekemisessä.

Vapautuvien vankien tuen tarpeesta on tehty aiempia tutkimuksia, esimerkiksi Kangas (2020) on tehnyt Pro-gradu tutkielman asunnottomien vankien kokemuksesta asunnottomuudesta, palvelujärjestelmästä ja vapautteen valimistavasta työstä. Myös erityisesti Rikosseuraamuslaitos on julkaissut lukuisia tutkimuksia asiakasryhmästä. Turkuun vapautuvien vankien osalta on aiemmin tehty yksi AMK opinnäytetyö (Kaistila & Kuusisto 2011) jossa oli havaittu samoja puutteita palvelujärjestelmässä, mitä omassa tutkimuksessani havaitsin. Iän merkitystä vapautuvien vankien tuen tarpeeseen, ei ole aiemmin tutkittu.

3 TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia eri ikäisten vapautuvien vankien/ rikostaustaisten henkilöiden tuen tarvetta Turussa sekä verrata miten ikä vaikuttaa asiakkaan henkilökohtaiseen motivaatioon ja sitoutumiseen elämänmuutoksessa.

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat rikostaustaisten henkilöiden kanssa työskentelevät ammattilaiset. Tutkimuksen avulla pystytään selvittämään VV2 palvelun tarpeellisuutta eri ikäryhmien välillä. Osana tutkimusta kartoitettiin yhteistyökumppaneiden näkemystä toiminnan tarpeellisuudesta eri ikäryhmien välillä sekä selvitetään vankien kanssa työskentelevien toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä ikärajalaisesta ja -rajattomasta toiminnasta. Tuloksien avulla voidaan arvioida Vastuullisesti vapautteen palvelun tarpeellisuutta ja tehokkuutta yli ja alle 30-vuotiaiden asiakkaiden välillä. Tutkimustulosten perusteella voidaan myös arvioida sitä, tulisiko Vastuullisesti vapautteen toiminnasta poistaa ikäraja.

Tutkimukseni hypoteesina ja tutkimusongelmana oli se, että iän ja kokemusten karttuessa ihmisen motivaatio elämänmuutokseen kasvaa. Tilastojen valossa valtaosa vankilassa rangaistustaan suorittavista ja sieltä vapautuvista vangeista on yli 30- vuotiaita. Mutta koska heille ei ole juurikaan kohdennettuja palveluita tarjolla alueellamme, onko tällaiselle palvelulle tarve?

Tutkimukseni tutkimuskysymyksiksi valikoituivat seuraavat kysymykset:

1. Vaikuttaako asiakkaan ikä VV2 palveluun sitoutumiseen?
2. Vaikuttaako asiakkaan ikä siihen, miten motivoitunut asiakas on päihteettömyyteen?
3. Miten asiakkaan ikä vaikuttaa kykyyn sitoutua ja motivoitua kokonaisvaltaiseen elämänmuutokseen?

4 TOIMEKSIANTAJA

Työskentelen Vastuullisesti vapauteen (VV2) toiminnassa palveluohjaajana. VV2 toimii Varsinais-Suomen Sininauha Ry:n alaisuudessa. VV2 palvelu on pääasiallisesti tarkoitettu alle 30- vuotiaille vankilasta vapautuville, yhdyskuntapalvelua suorittaville, koevapaudessa oleville ja muille rikostaustaisille henkilöille, jotka kokevat tarvitsevansa tukea ja apua arkeen ja elämänhallintaan. 20 prosenttia asiakkaista voi olla yli 30-vuotiaita. VV2 järjestää myös ryhmätoimintaa. Palvelu on asiakaslähtöistä, yksilöllistä ja pääsääntöisesti vapaaehtoista asiakkaalle. Poikkeuksena esimerkiksi yhdyskuntapalvelua toiminnassa suorittavat asiakkaat, jotka käyvät ryhmässä rikosseuraamuslaitoksen velvoittamina. Asiakkaalla itsellään tulee olla motivaatiota ja halua elämänmuutokseen.

Toiminnan kohderyhmänä ovat rikostaustaiset asiakkaat ja tavoitteena on vähentää asiakkaiden rikollisuutta ja parantaa asiakkaiden elämänhallintaa- ja laatua. Tavoitteena on myös kehittää toiminnan sisältöä eri asiakasryhmien erityistarpeiden mukaisesti, ylläpitää toimivaa yhteistyötä ja sujuvaa asiakasohjausta eri toimijoiden kanssa sekä lisätä toiminnan näkyvyyttä. Määrällisinä tavoitteina on 40 asiakasta vuosittain. Viime vuosina asiakkaita on ollut vuositasolla 70 ja 80 välillä.

5 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

5.1 Rikollisuus käsitteenä

Yleisimmin rikoksen voi määritellä lakien eli yhteiskunnan tai valtion arvojen, normien ja moraalikäsitteiden mukaan (Haapasalo 2008, 19). Rikoslaki antaa raamit sille, mistä ja miten rikoksia tehnyt voidaan tuomita. Rikosoikeudellisen vastuun ikäraja on Suomessa 15 vuotta. (L 19.12.1889/39; Elfgren, Juntunen & Norppa 2007, 15.)

Rikollisuuden määrittely vaihtelee aikakauden ja kulttuurin mukaan. Rikollinen teko ja rikos määritellään yleensä laissa (Kyngäs 2000, 30). Muuttuvat lait hankaloittavat rikollisuuden määrittelyä. Jokin asia saattoi hetki sitten olla laitonta, mutta pian sallittua tai toisin päin. Rikollisuutta tarkasteltaessa on hyvä muistaa, että valtaosa ihmisistä syyllistyy elämänsä aikana rikokseen. Kukapa ei olisi joskus kävellyt päin punaisia tai käynyt lapsena omena varkaissa. (Laine 2007, 33–42.) Näitä pieniä rikkeitä harva kuitenkaan mieltää rikollisuudeksi, vaan ne mielletään rikkeiksi. Rikoksen ja rikkeen erona on se, että pienet rikkeet alkavat kasautua, eikä niitä ole sovitettu.

Rikollisen määrittely ei ole yksiselitteistä, sillä ei kaikilla rikollisilla ole välttämättä yhdistävää tekijää. Ainut varma yhdistävä tekijä on se, että rikolliseksi määriteltävä henkilö on rikkonut lakeja, jotka valtio on asettanut (Laine 2007, 34). Toisen määritelmän mukaan rikolliseksi katsotaan henkilö, joka on tuomittu oikeuslaitoksessa. Tämä määritelmä on kuitenkin puutteellinen, sillä se sulkee ulkopuolelleen ne henkilöt, jotka eivät ole jääneet rikoksistaan kiinni. (Nars 2009, 41–43.)

Rikollisuuteen ajautumisessa henkilön kasvuympäristöllä, kaveripiirillä ja yhteiskunnan tuella on suuri merkitys. Käyttäytymismallit ja arvot omaksutaan jo lapsuudessa. Ylipäätään rikollinen käyttäytyminen on monien eri tekijöiden summa. Siihen vaikuttavat muun muassa sosiaaliset suhteet, päihdeongelmat, yksinäisyys ja tarve löytää yhteisö, johon kuulua. (Haapasalo 2006, 124-125 & Salmi 2006, 198-199)

5.2 Rikollisuuden taustatekijöitä

5.2.1 Psykkinen ja sosiaalinen kehitys

Jo lapsesta lähtien käyttäytymiseemme vaikuttaa ympäristömme.

Käyttäytymiseemme vaikuttaa myös se, miten ympäristömme suhtautuu meihin.

Jo lapsuudessa omaksumme erilaisia käyttäytymismalleja ja vaikutteita vanhemmiltamme, läheisiltä ja kaveripiiristämme. (Pulkkinen 1997, 37.) Kun siirrytään lapsuudesta nuoruuteen alkaa nuori viettää yhä enemmän aikaa kavereidensa ja ystäviensä kanssa. Nuoret ovat hyvin alttiita ja he omaksuvat helposti läheistensä ajatukset ja toimintamallit. Omalla toiminnalla voidaan hakea muiden hyväksyntää. Esimerkiksi päihteiden käyttö tai koulussa menestyminen voivat olla tekijöitä, joilla nuori hakee hyväksyntää ystäväpiiristään. Hyväksynnän hakeminen ystäväpiiriltä voi vaikuttaa nuoren valintoihin ja toimintamalleihin niin hyvässä, kuin pahassa. (Nurmi ym. 2014, 171–174.)

Tutkimusten mukaan nuorista vangeista 64 prosenttia on elänyt nuoruutensa jossain muualla, kuin omien vanhempiensa kanssa. Iäkkäämmillä vangeilla luku on 52 prosenttia. Myös väkivalta on saattanut olla läsnä lapsuudessa, sillä noin 55 prosenttia lyhytaikaisvangeista on kokenut lapsuudessaan fyysistä väkivaltaa. Todellisuudessa luku saattaa olla korkeampi, sillä tutkimukseen osallistuneilla henkilöillä on hyvin erilaiset käsitykset siitä mikä lasketaan ”kurittamiseksi”. (Kivivuori & Linderborg 2009, 24–25.) Näiden lukujen valossa voidaan todeta, että rikkonaisella lapsuudella ja nuoruudella on omalta osaltaan vaikutusta rikollisuuteen päätymisessä. Lapsuudessaan väkivaltaa kokeneilla on suurentunut riski käyttäytyä väkivaltaisesti aikuisiällä. Tämä näkyy erityisesti parisuhdeväkivaltana. (Vihula 2007, 91.)

Nuoruudessa ei välttämättä mietitä tekojen seurauksia, vaan voidaan kokeilla vaarallisia tai muita loukkaavia tekoja. Nuoret hakevat kokemuksia ja suuria tunnekuohuja. (Turkka & Saarholm 2021, 22–23.) Nuoruudessa perheen ja ystävien hyväksyntä vaikuttaa positiivisesti identiteetin rakentumiseen. Tämä puolestaan ehkäisee nuorten ongelmakäyttäytymistä. Osalle nuorista kasaantuu

ongelmia, jotka joko häviävät aikuisiässä tai kasautuvat laaja-alaisiksi ja jatkuviksi ongelmiksi. (Nurmi ym. 2014, 169–179.)

Nuoruuden niin kutsuttu ongelmakäyttäytyminen on yhteydessä päihteidenkäyttöön ja mielenterveyden ongelmiin sekä myöhemmin ilmenevään rikollisuuteen. Tästä syystä tarvittavan tuen saaminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennaltaehkäisisi näitä ongelmia. (Farrington 2003, 226; Ebeling ym. 2004, 33–35.)

5.2.2 Ylisukupolvisuus ja huono-osaisuus

Kun huono-osaisuus kasautuu, syntyy syrjäytymistä. Usein syrjäytymistä kuvataan prosessina, jolloin asiat johtavat toiseen ja sen myötä vaikeudet ja ongelmat kasautuvat, minkä myötä ihminen syrjäytyy. (Kyngäs 2000, 23.) Ja näin se myös todellisuudessa usein on. Niin huono-osaisuus, kuin hyväosaisuuskin voivat siirtyä ylisukupolvisesti. Korkeasti koulutetuilla vanhemmilla on yleisesti ottaen paremmat resurssit tukea, opastaa ja rahoittaa lasta elämässä. Kun taas vanhemmilla, joilla on matala koulutustaso ja perhe on sosiaalisesti huono-osainen, on yleensä vähemmän resursseja tukea lasta. Huono-osaisuuden välittymisen näkökulmassa oletetaan, että huono-osaisten vanhempien lapsille saattaa siirtyä käyttäytymismalleja, matalat tulevaisuuden tavoitteet, heikko itsetunto tai arvot ja asenteet. (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 502–503.)

Kaikilla näillä voi olla osansa siinä, että myös lapsesta tulee huono-osainen. Tutkimusten mukaan vanhempien toimintamallit, arvot ja asenteet vaikuttavat lapseen vielä aikuisina. Näillä on tutkimusten mukaan havaittu olevan myös vaikutusta lapsen tulotasoon aikuisina. Vaikutus on sitä suurempi, mitä enemmän vanhemmat ovat läsnä lapsen elämässä. (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 502–503.)

5.3 Tilastoja vapautuneista vangeista ja tuomioita suorittavista henkilöistä

Koska tutkimuksessani keskityn Turun seudun tilanteeseen, valikoituivat tarkasteltavaksi tilastoiksi Turun vankila ja Käyrän vankila, joka sijaitsee Turun lähistöllä Aurassa.

Varsinais-Suomeen vapautui vuonna 2022 kaiken kaikkiaan 367 vankia. Turkuun heistä vapautui 216. Alle 30-vuotiaita heistä oli 111. Turkuun vapautuneita alle 30- vuotiaita oli 77. (Rikosseuraamuslaitos 2023) Vuonna 2022 vankeusvankien keski-ikä oli 37,3 vuotta ja tutkintavankien 35,4 vuotta. Valtaosa (71 prosenttia) vankeusrangaistusta suorittavista oli yli 30- vuotiaita. (Rikosseuraamuslaitos 2023, 16 & 32) Yhdyskuntaseuraamusta suorittavien henkilöiden kohdalla 66,1 prosenttia oli yli 30-vuotiaita. Suurin ikäryhmä yhdyskuntapalvelua suorittavista oli 30–39-vuotiaat. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 40.)

Vuonna 2022 alle 30- vuotiaita vankeusvankeja Turun vankilassa oli 27,4 prosenttia ja yli 30- vuotiaita 72,6 prosenttia. Käyrän vankilassa yli 30- vuotiaiden osuus oli 73,5 prosenttia ja alle 30-vuotiaiden 26,5 prosenttia. Tutkintavangeista yli 30- vuotiaiden osuus Turun vankilassa oli 57,1 prosenttia. Myös ehdonalaisten päässeiden vankien kohdalla yli 30- vuotiaat ovat Turun seudulla enemmistö (59,4 prosenttia). Turun seudulla valvontarangaistusta suorittavista enemmistö (75 prosenttia) puolestaan oli alle 30-vuotiaita. Huomioitavaa on se, että valvontarangaistusta suorittavia oli lukumäärällisesti ainoastaan neljä. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 26, 30, 40, 45 & 55.) Näiden tilastojen valossa voidaan todeta, että enemmistö vapautuvista vangeista ja tuomiotaan suorittavista kuuluu yli 30-vuotiaiden ryhmään.

Turun seudulla on tarjolla suuri määrä erilaisia palveluita alle 30- vuotiaille. Heille on tarjolla esimerkiksi vertaistuki toimintaa, oma työelämä palvelut ja ohjaamo- palvelu, työpaja toimintaa, asumispalveluita, tukihenkilötoimintaa ja etsivää nuorisotyötä. (Nuoret-verkosto 2016) Rikoksilla oireileville 12–29- vuotiaille on Turussa oma kohdennettu toimintansa, Rokki, jossa työskentelee moniammatillinen tiimi ja heidän tavoitteensa on apua ja tukea rikoksilla oireileville nuorille. (Varha 2023) Yli 30-vuotiaiden kohdalla palvelun tarjonta on

huomattavasti suppeampaa. Etenkin rikostaustaisille suunnatut palvelut ovat vähäisiä.

5.4 Miten irtautua rikoskierteestä?

Termiä desistanssi käytetään ilmaisemaan rikollisuudesta luopumista ja irtautumista. Se linkittyy positiiviseen kriminologiaan ja tarkoittaa rikosten tekemisen lopettamista. Positiivisessa kriminologiassa yritetään löytää ja tutkia tekijöitä, jotka mahdollistavat yksilön kokemuksen eheyden tunteesta ja joiden avulla hän voi kestää esimerkiksi ahdistusta erilaisissa stressi- ja riskitilanteissa. (Laine 2011.) Positiivinen kriminologia on laaja lähestymistapa, jossa yhdistyvät mallit ja teoria, joiden avulla tuotetaan ja tutkitaan positiivisia muutoksia yksilön elämässä, jotka etäännyttävät häntä rikollisuudesta. (Ronel & Elisha 2011, 306–307.)

Desistanssi on elämän kulun prosessi, jossa yksilö jättää tekemättä tiettyjä asioita tai osallistumatta tiettyihin tapahtumiin eli rikosten tekemiseen.

Desistanssi voidaan jakaa kahteen eri vaiheeseen. Primaaridesistanssi tarkoittaa sitä, että rikosten tekemisessä on tauko. Sekundaaridesistanssi puolestaan liittyy identiteettiin eli se syntyy ajan myötä ja on pysyvämpi, sillä yksilön koko identiteetti muuttuu rikollisesta ei rikolliseksi. (Viikki-Ripatti 2011, 199) Siitä miten tietoinen tämä prosessi on, on useita eri näkemyksiä. (Maruna & Farral 2004.)

Desistanssi prosessia tukee moni eri tekijä. Mikään näistä tekijöistä ei välttämättä suoranaisesti se syy miksi rikoksista irtaudutaan, vaan niillä on tietyn edellytyksin yhteys asiaan. Näitä tekijöitä voivat olla muun muassa parisuhde, vanhemmaksi tuleminen tai työllistyminen. Etenkin yli 26-vuotiailla työllistymisen merkitys on suuri rikoksista irtautumisen kannalta. Parisuhteen osalta itse parisuhde ei ole merkittävä tekijä, vaan sen laatu. (Ugge 2000.) Jos henkilö kokee parisuhteen tärkeäksi ja itselleen antoisaksi voi parisuhde motivoida rikoksettomuuteen, sillä rikoksien tekeminen voi olla parisuhteelle uhka. Mielekäs ja vakaa työpaikka voi myös edesauttaa rikoksettomuutta. (Burnett 2000, 14, Sampson & Laub 1995, 146.)

Desistanssi liittyy siihen, että yksilö saavuttaa jotain, jota arvostaa.

Desistanssiin on todettu vaikuttavan myös erilaiset rikosoikeudelliset toimenpiteet, kuten vangitseminen. Läheiset ovat myös tärkeässä asemassa, sillä läheisten osoittama luottamus lisää yksilön onnellisuutta ja arvostusta itseään kohtaan. Tämä puolestaan lisää halua jatkaa desistanssia. Läheisten luottamuksen saavuttaminen ja parempien perhesuhteiden luominen on mahdollista päihteiden käytön ja rikoksien vähentämisen myötä. Myös suhtautuminen viranomaisiin voi muuttua myönteisemmäksi, kun henkilö kokee olevansa luotettu. (Farral & Calverley 2006, 8, 40, 100.)

Yksi tärkeimpiä tekijöitä desistanssin syntymisessä on toivo. Jos ihmisellä on toivoa muutoksesta, hän kokee, että hänellä on mahdollisuus tehdä valintoja ja näiden valintojen pohjalta hän voi muuttaa elämäänsä. Tärkeässä asemassa on myös kyky vastustaa sosiaalista painetta. (McNeill 2009, 4) Ehkä kaikista tärkein tekijä on kuitenkin se, että henkilö itse pystyy perustelemaan itselleen, miksi hän ei ole enää syytä jatkaa rikoksien tekemistä. Kun tulee vastoinkäymisiä, on tärkeää, että henkilöllä on valmiina looginen selitys, syy ja tarina itseään varten, siitä kuka hän on ja miksi rikoksien tekemistä ei ole syytä jatkaa. (Maruna 2000, 86.)

On havaittu, että ihmiset, jotka vankeusaikana arvioivat tekevänsä rikoksia vapauduttuaan, tekevät myös niitä muita enemmän, jos uusintarikollisuutta mitataan yksilöstä riippumattomalla tavalla. Jos taas puolestaan henkilö arvioi tekevänsä vähemmän rikoksia, kun hän vapautuu, hän myös toimii näin. Nämä havainnot kertovat kognitiivisesta etukäteisymmärryksestä omaa rikosuraa kohtaan. Toisaalta se voi viitata myös yksilön haluun ja kykyyn integroitua sosiaalisiin siteisiin. Henkilöllä voi olla kyky arvioida realistisesti omaa tulevaa käyttäytymistään rikosuransa suhteen. Henkilön identiteetti ei siis muutu pelkästään muiden antamien leimojen ja torjunnan perusteella. Henkilön valmiudesta ja halukkuudesta muuttaa elämänsä suuntaa voi kertoa myös se, että hän osallistuu vankeutensa aikana erilaisiin vapaaehtoiseihin kuntoutusohjelmiin. (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 207–209.)

Desistanssiin vaikuttaa myös työntekijä-asiakassuhde. Jos asiakas kokee, että työntekijä on aidosti kiinnostunut asiakkaasta ja hänen hyvinvoinnistaan, on asiakkaalla paremmat edellytykset sitoutua desistanssiin. Yhteistyöhön sitoutumiseen vaikuttavat asiakkaan kokemus työntekijän asenteesta, kannustavuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. Vaikka tärkein tekijä desistanssissa on asiakkaan oma motivaatio, ei silti voida sivuuttaa hyvän ja luottamuksellisen asiakassuhteen merkitystä asiaan. (McNeill & Maruna 2007, 229.)

Vertaistuesta ja kokemusasiantuntija toiminnasta on havaittu olevan erittäin paljon hyötyä rikostaustaisten elämänhallinnan ja asumisen tukemisessa. Luottamussuhteen rakentaminen vertaisen kanssa on helpompaa, mitä viranomistahon kanssa, sillä rikostaustaisilla henkilöillä saattaa olla ennakkoluuloja viranomaisia kohtaan. Vertaisena toimiminen voi tarjota rikostaustaiselle henkilölle mielekkään, positiivisen ja tärkeän kokemuksen toisten auttamisesta. Vertainen voi toimia osana työyhteisöä esimerkiksi ammattilaisen työparina. Kuten muidenkin työntekijöiden, vertaisten jaksamisesta on pidettävä huolta ja hänelle on hyvä luoda selkeä rooli ja työtehtävät. On hyvä pohtia myös sitä, miten pian vertaiseksi voi alkaa oman tuomion jälkeen. Tämä on tärkeää siksi, että vertainen ehtii ottaa etäisyyttä entiseen elämään ja hänelle jää aikaa omalle kuntoutumiselleen. (Leppo 2020, 27.)

Rikosuritutkimuksen eräs perushavainnoista on se, että ikääntymisen myötä suurin osa rikoksia tekevistä ihmisistä lopettaa rikokset. (Kivivuori & Aaltone ym. 2018, 209) Rikoksista irtautuminen ei kuitenkaan ole helppoa, ei edes iäkkäämmille ihmisille. Etenkin järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautuminen voi olla vaikeaa. Jengeissä yhteisö on tiivis ja sieltä irtautumisen jälkeen moni kokee yksinäisyyttä ja tyhjyyttä. Uusien sosiaalisten verkostojen ja suhteiden luominen voi olla vaikeaa. Tunnetason jengeistä irtautuminen vaatii sen, että irtautumisen aiheuttamat uhat poistuvat. (Carling & Jauhiainen 2021, 108–109.) Uhka voi tarkoittaa mm. uhkailua tai väkivaltaa. Irtautujan täytyy löytää oma paikkansa ja kiinnittyä rikollismaailman ulkopuolelle. Tärkeää on puhua asioista

ja tunteistaan, sekä löytää uusi ei-rikollinen identiteetti. (Carling & Jauhiainen 2021, 109.)

5.5 Vapautuvien vankien tukeminen

Suomen sosiaalipolitiikka pohjautuu pohjoismaiseen hyvinvointimalliin, jonka tavoitteena on parantaa sosiaaliturvan avulla kansalaisten turvallisuutta, omatoimisuutta ja hyvinvointia. (Raunio 2000, 21) Pohjoismaissa hyvinvointivaltiolla tarkoitetaan laajaa solidaarisuutta ja tahtoa huolehtia yhteiskunnassa heikoimmassa tai huonommassa asemassa olevista yksilöistä. (Anttonen & Sipilä 2000, 271) Vangit vapautuvat kotikuntaansa ja kuntien sekä hyvinvointialueiden velvollisuus on järjestää vapautuville vangeille samat sosiaali- ja terveystyöpalvelut, kuin kaikille kuntalaisille. Kunnat ja sote palvelut järjestävät vapautuville vangeille erilaisia tukipalveluita. Asuinpaikan mukaan palvelut järjestetään hyvin eri tavoin. Asiakkaalla on myös oikeus kieltäytyä palveluista. Jokaisen hyvinvointialueen tehtävänä on kuitenkin tehdä palvelutarpeenarvio ja toteuttaa palvelut mahdollisimman asiakaslähtöisesti. Usein palvelut ovat kuitenkin pirstaleisia ja ei ole toimijaa, joka ottaisi asiakkaan kokonaistilanteen hallintaan. (Leppo 2020, 21.)

Vankilasta vapautuminen on erittäin tärkeä ja haavoittuvainen vaihe asiakkaan elämässä. Vapautuvien vankien asumisen tuen verkostossa on havaittu, että vapauttamisvaiheessa yhteistyö eri toimijoiden välillä ei aina toimi sujuvasti. Yhteistyö eri toimijoiden välillä tulisi aloittaa hyvissä ajoin ennen vapautumista. Yhteistyön sujuvuuden kannalta olisi tärkeää, että yksi asiakkaan verkostoon kuuluva taho koordinoisi kokonaisuutta ja varmistaisi yhteistyön sujuvuuden eri toimijoiden välillä. (Leppo 2020, 61.)

Vankeuslaki velvoittaa tekemään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa entistä suunnitelmallisemmin. On arvioitu, että seuraamusjärjestelmän, julkishallinnon ja kolmannen sektorin yhteistyö asiakkaan tarpeiden mukaan tulee lisääntymään etenkin rangaistuksen alkuvaiheessa ja vapautuessa. (Sosiaali- ja oikeusministeriö, Oikeusministeriö & Kuntaliitto 2006, 10) Vapautuvien vankien tuki on tärkeää myös taloudellisesta näkökulmasta, sillä hyvin hoidettu

jälkihuolto ja tuki vapautuessa tuo säästöjä. (Sosiaali- ja terveysministeriö jne. 2006, 35) Oikea aikaisella tuella voidaan ennaltaehkäistä merkittävästi uusintarikollisuutta ja tukea päihdeongelmaista esimerkiksi päihdehoitoon.

5.6 Mihin vangit ja vankilasta vapautuvat tarvitsevat tukea?

Kun tarkastellaan tilastoja siitä, millaiset ihmiset Suomessa tuomiotaan suorittavat käy hyvin selväksi, että vankiloissamme tuomiotaan suorittavilla ihmisillä haasteet ovat hyvin moninaisia. Vankiloista löytyy ihmisiä, joiden taustalta löytyy ylisukupolvista köyhyyttä tai päihteiden käyttöä, koulut ovat saattaneet mennä vähän niin ja näin. On neuroerityisyyttä ja diagnosoimattomia sairauksia tai kielellisiä vaikeuksia. On asunnottomuutta, työttömyyttä ja haasteita rahan käytössä sekä velkaantumista. (Lindström & Kumlander 2023, 28–29.) Täytyy silti muistaa, että henkilön omalla motivaatiolla ja ajatusmaailmalla on oma merkittävä roolinsa vankilaan päätymisellä.

Suurin vankiryhmä Suomessa ovat väkivaltarikolliset. Vuonna 2022 hieman alle 37 prosenttia vangeista oli tuomittu väkivaltarikoksista. 21 prosenttia vangeista oli tuomittu henkirikoksista ja 16 prosenttia pahoinpitelyrikoksista.

(Rikosseuraamuslaitos 2022, 15) Rikostausta itsessään lisää leimaantumista ja ennakoasenteita palveluissa, mutta väkivaltarikostausta Myös huumausaine rikoksista tuomittujen määrät ovat lisääntyneet 22 prosenttiin, kun luku vielä kymmenen vuotta aikaisemmin oli 18 prosenttia. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 31)

Vuonna 2022 ensikertalaisina vankeusrangaistukseen tuomittuja oli 41,1 prosenttia, näin ollen suurimmalla osalla tuomion saaneista oli taustalla aiempia tuomioita. Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen mukaan uusintarikollisuus on vakiintunut 60 prosenttiin. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 16.)

Uusintarikollisuuden vähentäminen on yksi Vastuullisesti vapautteen toiminnan keskeisiä tavoitteista. Uusintarikollisuuden ehkäisystä hyötyvät sekä yksilö, että yhteiskunta. Uusintarikollisuuden ehkäisyn perimmäisenä tavoitteena on vapautuvien vankien integroiminen takaisin yhteiskuntaan. Haasteena on se,

että suuri osa vangeista on jo ennen tuomiotaan ollut syrjäytyneitä. (Haaraoja & Putkonen 2014, 182–183.)

5.7 Rikosseuraamuslaitoksen rooli vangin vapautuessa

Tuomituille laaditaan rikosseuraamuslaitoksen toimesta rangaistusajan suunnitelma sekä vapautumissuunnitelma, joihin laaditaan tavoitteet tuomitun henkilökohtaisen tilanteen mukaan. Yleisimmät tavoitteet liittyvät päihteisiin, riippuvuuksiin, käyttäytymiseen, asenteisiin, työllistymiseen ja ajatteluun. Näihin asioihin tulisi keskittyä ja panostaa rangaistusaikana. (Pajuoja 2019, 62–64.) Jo rangaistusaikana tulisi siis kiinnittää huomiota asioihin, jotka ovat tuomion suorittamisen jälkeen vastassa siviilielämässä. Suunnitelman tavoitteiden mukaisesti tuomittu voi osallistua esimerkiksi kuntoutusohjelmiin. (Pajuoja 2019, 66.)

Rangaistusajan päätyttyä tuen ja kuntoutuksen tarve ei pääty, vaan jo rangaistusaikana asetettuja tavoitteita on hyvä jatkaa myös tuomion päätyttyä. Vankeuslaki edellyttääkin, että rangaistuksen täytäntöönpano viranomaisten tulisi olla yhteydessä tuomitun kotikunnan sosiaali- ja terveystieteisiin sekä asunto- ja työvoimaviranomaisiin. (Vankeuslaki 4.luku 6&7§) Kuitenkaan läheskään kaikille vapautuville vangeille ei ole vapautumissuunnitelmaa tehty (Karjalainen & Viljanen 2009, 13). Erityisesti asunnottomilla rikosseuraamusasiakkailta on paljon eri palvelutarpeita. Yhteistyö eri toimijoiden välillä on erittäin tärkeää yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden ja vapautuvien vankien tuen ja asumisen järjestelyissä. (Leppo 2020, 61.)

Kaiken kaikkiaan tukea vapautuville tarvitaan hyvin moninlaisiin ongelmiin. Toimivalla palveluprosessilla voidaan tukea vapautumisen siirtymistä ja tukea asiakasta rikoksettoman elämäntavan ylläpitämisessä. Erityisesti riskiryhmässä ovat vapautumisen jälkeen vankilakierteessä olevat, pitkäaikaisvangit sekä nuoret ensikertalaiset. Useimmilla heistä tuen tarpeet ovat laajoja ja kokonaisvaltaisia. Tukea he tarvitsevat asumiseen, raha-asioiden hoitoon, työllistymiseen, sosiaaliseen verkostoon ja päihteiden käyttöön liittyvissä asioissa. (Granfelt 2003, 12.)

5.8 Asumiseen liittyvät asiat ja taloudellinen tilanne

Vapautuvien vankien asuntotilanne on huono. Ehdonalaiseen päässeiden vankien keskuudessa asunnottomuus on noussut. Valvontarangaistusta suorittavien kohdalla asunnottomuus ei ole yleistä, sillä heillä vakaat asumisolosuhteet liittyvät oleellisesti rangaistuksen suorittamisen ehtoihin. (Rikosseuraamuslaitos 2019, 25.) Uusintarikollisuuden riski kasvaa asunnottomuuden myötä. Vapautuvat vangit ovat asunnottomista kaikista heikompi osaisia. (Granfelt 2003, 3, 12.) Rikostaustaisten henkilöiden on suurella todennäköisyydellä haastavaa saada asuntoa vapailta asuntomarkkinoilta (Karjalainen & Viljanen 2009, 21). Muihin väestöryhmiin verrattuna vankien asunnottomuus on yleisintä (Karjalainen & Viljanen 2009, 24).

Rikostaustaisten henkilöiden kohdalla asumisen ongelmia ja asunnottomuutta lisäävä tekijä on päihteiden käyttö. Päihdeongelmia on yli 70 prosentilla vangeista. (Jälkihuoltoryhmä 2006, 3; Lehtonen & Salonen 2008, 11.) Iäkkäämmillä vangeilla päihdeongelmat liittyvät erityisesti alkoholiin, kun taas nuoremmilla vangeilla huumeongelmat ovat yleisiä. Joka toinen vangeista kertoo käyttäneensä amfetamiinia vuoden sisällä ennen vankilaan tuloa. (Rautanen & Korkeamäki 2023.) Päihdekuntoutus vankeusaikana ja sen jälkeen on yksi asumista ja sen onnistumista tukevista tekijöistä asunnottomina vapautuvien vankien kohdalla. (Jälkihuoltotyöryhmä 2006, 3.)

Turussa asunnottomien kokonaismäärä vuonna 2022 oli 377 yksinasuvaa henkilöä. Nuorten osuus heistä on 92 henkilöä. Perheitä ja pariskuntia oli 7. Väkilukuun suhteutettuna Turussa on kaikista eniten asunnottomia. (Ara 2023, 5 & 18–19.) Tilastojen mukaan vankilasta vapautuu vuosittain noin kolmannes vangeista asunnottomana. Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavista vailla asuntoa on noin 10–15 prosenttia. (Rautanen 2022.) Vuonna 2018 asunnottomiksi vankilasta vapautui 713 vankia. Merkittävää on se, että vapautuneista 40 prosentilla asumistieto puuttui kokonaan, joten asunnottomien vapautuvien vankien todellinen lukumäärä voi olla huomattavasti suurempi.

(Karppinen 2020, 35.) Rikosseuraamuslaitoksen oman tutkimuksen mukaan asunnottomuuteen liittyviä asioita ei juurikaan kirjata rangaistusajan suunnitelmaan, jolloin asiaan ei kiinnitetä erityistä huomiota rangaistusaikana. (Pajuoja 2019, 62.)

Asunnottomuuden taustalla voi olla mitä moninaisimpia syitä. Vankien asunnottomuuteen ja asumiseen liittyviin asioihin kyettäisiin kiinnittämään huomiota jo ennen vangin vapautumista. Vankeusaikana kunnan kanssa tehtävä tiivis yhteistyö luo hyvät edellytykset kuntoutumisen jatkumiselle vangin vapauduttua. (Kaurala & Kylämarttila 2011, 33) Erityisessä riskiryhmässä ovat naiset, lyhyitä tuomioita suorittavat henkilöt sekä nuoret. (Rautanen 2022.) Vapautuvan vangin asumisen onnistumista tukee se, että eri toimijat, kuten kunnat ja kolmas sektori tekevät tiivistä yhteistyötä keskenään. (Karppinen & Fredriksson 2016, 11–12.)

Yhdyskuntaseuraamuksen asiakkaista noin puolella ei ole työpaikkaa. Valvontarangaistusta suorittavilla henkilöillä työllisyystilanne on parantunut. Heistä noin 32 prosenttia on työelämässä. Nuorista ehdollista vankeutta suorittavista työttömien osuus on noin 54 prosenttia. Nuorista noin 25 prosenttia on opiskelijoita. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 43.) Eri työntekijöiltä on kysytty mitkä ovat merkittävimpiä tekijöitä, miksi rikostaustaiset asiakkaat ovat työttöminä. Yksi merkittävimmistä mainituista tekijöistä rikostaustaisten asiakkaiden työttömyyteen on päihdeongelma. Toinen merkittävimmistä tekijöistä on työkykyyn oleellisesti vaikuttavat fyysiset sairaudet. Muita mahdollisia työllisyyteen vaikuttavia asioita voi olla ammattitaidon puute, elämäntilanteen epävakaus, etninen tausta, asunnottomuus, rikoskierre tai mielenterveysongelmat. (Karjalainen & Viljanen 2009, 35.)

Päihteet ja etenkin huumeet heikentävät asiakkaan taloudellista tilannetta merkittävästi sekä estävät asiakkaan työllistymisen. Päihteiden käyttö täytyy rahoittaa jollain keinolla ja usein ratkaisu rahoituksen hankkimiseen löytyy rikoksista. (EUPCN 2020, 17.) Päihteiden käytön myötä asiakas on usein menettänyt luottotietonsa ja velkaa saatetaan olla useille eri tahoille ja henkilöille. Päihteiden käytöstä aiheutuneita velkoja, etenkin huumevelkoja saatetaan periä hyvinkin väkivaltaisoin keinoin tai pelottelemalla velkaantunutta

henkilö esimerkiksi kohdistamalla uhkauksia hänen perheenjäseniinsä. (Dickinson 2020.) Vapautuvista vangeista joka kymmenes on kokenut oman fyysisen terveytensä uhatuksi velkojan taholta. (Kainulainen & Rautio 2003, 23.) Velat ja luottotiedottomuus vaikeuttaa merkittävästi vapautuvan vangin elämään. Asunnon hankinta on haastavaa ja taloudellisten asioiden hoitaminen voi olla vaikeaa. Velkaneuvojalle ja velkajärjestelyyn pääseminen ei ole helppoa, sillä odotusajat ovat pitkiä. Asiakas voi kokea, että töihin ei kannata mennä, koska velkaa on niin paljon. Toisaalta taas voi olla, että koulutustaso tai työhistoria on puutteellinen ja suppea, mikä heikentää mahdollisuuksia saada työtä, vaikka motivaatiota löytyisi. Asiakkaalla voi olla vaikeuksia asioida eri viranomaisten kanssa, eikä hänellä välttämättä ole tietoa mitä kaikkia etuuksia hän on oikeutettu hakemaan. Heikko taloudellinen tilanne voi johtaa syrjäytymiseen tai retkahtamiseen ja sitä myötä rikoksien jatkamiseen. Sosiaalinen syrjäytyminen on esimerkiksi yksi merkittävimpiä omaisuusrikosten taustalla olevia tekijöitä. (Pitkänen, Kaskela, Tyni & Tourunen 2016, 21.)

5.9 Terveys ja päihteet

Yli 70 prosentilla vangeista on päihdeongelma. (Jälkihuoltoryhmä 2006, 3; Lehtonen & Salonen 2008, 11) Päihderiippuvuus on muuhun väestöön verrattuna yli kymmenkertaista vangeilla. Yli puolet miesvangeista ja kaksi kolmasosaa naisvangeista kertoo käyttävänsä suonen sisäisiä huumeita. Kansainvälisesti vertailtuna suomalaisten vankien päihteidenkäyttö on yleisempää mitä muissa maissa. (Pitkänen, Kaskela, Tyni & Tourunen 2016, 24.)

Vuonna 2022 15,5 prosentilla Turun vankilassa tuomiotaan suorittavista vangeista päär rikoksena oli huumausainerikos. Luku on merkittävä, sillä huumausainerikoksista tuomitut ovat kolmanneksi suurin ryhmä henkirikoksista ja pahoinpitelyistä tuomittujen jälkeen Turun yksikössä. (Rikosseuraamuslaitos 2022, 20) Yleisesti on havaittu, että päihdekuntoutus ja päihteistä irtautuminen parantaa merkittävästi elämänhallintaa ja sen myötä ihminen saa elämänsä suuntaa muutettu merkittävästi. Päihteet ovat myös yksi merkittävimmistä

tekijöistä rikostaustaisten asiakkaiden työttömyyteen. (Karjalainen & Viljanen 2009, 35.) Myös vangit ovat tuoneet esille, että päihteet ovat yksi suurimmista esteistä miksi rikokseton elämäntapa ei onnistu (Näkki 2006).

Päihteet ovat yksi merkittävimmistä tekijöistä miksi rikoksia tehdään.

Huumausainerikollisuus ja siihen liittyvä oheisrikollisuus on kasvanut merkittävästi viime vuosikymmenten aikana. Myös päihdeongelmat ja riippuvuudet ovat lisääntyneet merkittävästi viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Huumausainerikoksista tuomittujen rikosura alkaa keskimäärin hyvin nuorena, sillä ensimmäiset tuomiot saadaan yleensä 15–16-vuotiaina. Huumausainerikoksiin syyllistyneillä on keskimäärin matalampi koulutustaso ja he ovat sosiaalisesti syrjäytyneempiä, mitä muut rikoksista tuomitut. He ovat usein moniongelmaisia ja heillä on puutteelliset elämänhallinta taidot, joka osaltaan näyttäyty rikoksien tekemisen kautta. (Pitkänen, Kaskela, Tyni & Tourunen 2016, 17–19.) Päihdeongelmaisten riskitilanteet liittyvät muutostilanteisiin. Sekä negatiivisiin, että positiivisiin. Esimerkiksi muutto, ero tai lasten huoltajuuteen liittyvät kiistat voivat laukaista retkahduksen. (Leppo 2020, 27.)

Vapautuvien asumisen tuen verkoston (VAT) kokemusten mukaan on yleistä, että vähän ennen koevapauden päättymistä asiakas saattaa retkahtaa.

Lähestyvä vapaus ja tuomion päättymisen voi aktivoida addiktio. Kyseinen prosessi on tiedostamaton ja siksi sen käsittely voi olla vaikeaa. Ammattilaisen on hyvä huomioida tämä ja ottaa puheeksi mielihalut ja riskit. Tilanteessa voidaan käyttää erilaisia retkahduksen ehkäisytekniikoita. (Leppo 2020, 37.)

Kansainvälisesti verrattuna suomalaiset vangit ovat erittäin sairaita. Noin 50 prosentilla on antisosiaalinen persoonallisuushäiriö ja noin 70 prosentilla on persoonallisuushäiriö. (Virtanen 2007, 12.) Vangit sairastavat kuusi kertaa enemmän kuin muu väestö. Vankiloissa terveydenhuolto ei ole aina riittävää. (Sosiaali- ja terveysministeriö jne. 2006, 27.)

6 MENETELMÄT

Tutkimus toteutettiin sekä määrällisin että laadullisin menetelmin. Pohjimmiltaan tutkimus on kuitenkin laadullinen tutkimus, sillä tutkimuksen tarkoituksena ei ole luoda tilastollisia yleistyksiä ja tutkimukseni pohjana käytetään aineistolähtöistä analyysiä. (Järvenpää 2006.) Tutkimuksen aineisto kerättiin kolmesta eri lähteestä: Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalta, muilta kohderyhmän kanssa työskenteleviltä henkilöiltä sekä VV2 toiminnan työntekijöiltä.

Tutkimuksessa käytetään näin ollen menetelmätriangulaatiota.

Tutkimukseni on osittain vertaileva tutkimus, jossa pyritään selvittämään ja vertaamaan tutkimustuloksia kahden eri ryhmän välillä. Tutkimuksessani verrattavat kohderyhmät ovat jakautuneet yli ja alle 30-vuotiaisiin henkilöihin. (Vilkka 2007, 21.)

Laadulliselle tutkimukselle on yleistä kerätä aineistoa haastattelemalla, havainnoimalla, kyselyn avulla ja kerätä tietoa eri dokumentteihin perustuen. (Pitkäranta 2014, 90) Omassa tutkimuksessani hyödynsin haastattelua ja kyselyä. Yhteistyöhenkilöille rikosseuraamuslaitoksessa tehtiin sähköinen Webropol-kysely, johon vastaaminen tapahtui anonyymisti. Kyselyyn päädyttiin, sillä se oli nopea ja tehokas tapa kerätä tietoa vastaajilta. Kyselyssä tehtiin kyselylomake, joka lähetettiin vastaajille, joilta tietoa haluttiin kerätä. Hyvien tutkimuskäytäntöjen mukaisesti tutkimukseen osallistujien oli vapaaehtoista osallistua kyselyyn. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8.)

Vastaajien määrä oli odotettua vähäisempi, mutta laadullisessa tutkimuksessa vastaajien määrän ei välttämättä tarvitse olla laaja. (Pitkäranta 2014, 90.)

Kysely toteutettiin anonyymina, sillä halusin antaa vastaajille mahdollisuuden kertoa avoimesti mielipiteensä. Anonyymin kyselyn avulla vältettiin myös henkilötietojen kerääminen. Mielestäni tämän tutkimuksen tekemisessä ei ollut välttämätöntä ja perusteltua kerätä yhteistyökumppaneiden henkilötietoja.

Tutkimusta kirjoittaessa vastauksista ja lainauksista jätettiin pois kaikki mahdollisesti tunnistettavissa olevat tiedot. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 11–12)

Tutkimukseeni liittyvät kysymykset liitettiin osaksi yhteistyökumppaneille suunnattua vuosittaista kyselyä. Pyyntö osallistua kyselyyn lähetettiin sähköpostitse. Tavoitteena oli saada vastaus kymmeneltä henkilöltä, mutta kyselyyn vastasi ainoastaan seitsemän henkilöä.

Osana tutkimusta haastateltiin Vapautuvien asumisen tuen verkoston (VAT) jäseniä sähköpostitse. Tavoitteena oli haastatella kymmentä henkilöä, mutta haastatteluun osallistui lopulta vain kolme henkilöä. Haastattelun toteutti VV2 toiminnan palveluvastaava, joka toimii itse VAT verkoston valiokunnassa ja näin ollen tuntee jo valmiiksi verkostoon kuuluvat henkilöt.

Tutkimuksen yhtenä osana haastateltiin neljää VV2 toiminnan työntekijää. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Teemahaastattelu valikoitui menetelmäksi, sillä haluan tuoda tutkimuksessani ilmi myös työntekijöiden ajatuksia ja kokemuksia aiheesta esille. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.) Haastattelun teemoina tulevat alustavasti olemaan palvelun ikäraja ja sen vaikutukset työhön, iän merkitys VV2 toimintaan sitoutumisessa sekä asiakkaan isän merkitys päihteettömyyteen, rikoksettomuuteen ja elämän muutokseen sitoutumisessa tai motivoitumisessa.

Tutkimustuloksien arviointi tapahtui laadullisilla menetelmillä, sillä tutkimustuloksien perusteella tehdään yleistyksiä tutkittavasta aiheesta ja pyritään löytämään mahdollisia yhtäläisyyksiä tutkimukseen osallistuvien henkilöiden taholta ja vertailemaan kahden eri ikäryhmän vastauksia keskenään. Kyselystä saadut vastaukset käytiin läpi ja tarkistettiin, että aineistoon on vastattu siten, että sen analysointi on mahdollista. (Vilkkä 2007, 115) Aineistoa analysoidessa hyödynnettiin kaavioita, joita kyselyohjelmalla pystytään luomaan. Aineistoa analysoitiin ristiintaulukoinnin avulla.

Tutkimukseen kerättiin tietoa useilla eri tavoilla. Ensimmäinen osa tutkimusta oli Webropol-kysely Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle osana vastuullisesti vapauteen toiminnan yhteistyökyselyä. Kyselyssä oli yhteensä 13 kysymystä, joista neljä koski tätä tutkimusta. Kyselyn kohderyhmäksi valikoituivat Rikosseuraamuslaitoksen työntekijät siitä syystä, että Rikosseuraamuslaitos

(yhdyskuntaseuraamustoimistot ja vankilat) ovat Vastuullisesti vapauteen toiminnan tärkein yhteistyökumppani. Heillä on myös vahva osaaminen ja kokemus rikostaustaisten henkilöiden kanssa työskentelystä, joten myös tästä syystä he valikoituivat kyselyn kohderyhmäksi.

Rikosseuraamuslaitokselle suunnattu kysely lähetettiin 12

Rikosseuraamuslaitoksen työntekijälle, jotka tekevät tiivistä yhteistyötä

Vastuullisesti vapauteen toiminnan kanssa. Heistä seitsemän vastasi kyselyyn.

Kysely toteutettiin anonyyminä ja vastaajista käytettiin tutkimustuloksien lainauksissa nimimerkkejä V1-V7.

Tämän lisäksi tietoa kerättiin valtakunnalliselta vankien asumisen tuen verkostolta (VAT- verkosto) sähköpostitse. Sähköpostikysely VAT-verkoston jäsenille lähetettiin viidelle henkilölle. Heistä kolme vastasi kyselyyn. VAT-verkoston jäsenet valikoituivat sähköpostitse haastateltaviksi, sillä verkoston jäsenillä on vuosien kokemus eri ikäisten rikostaustaisten henkilöiden kanssa työskentelystä eri puolilla Suomea.

Sekä Webropol-kyselyssä, että VAT-verkostolle suunnatussa kyselyissä osallistujille lähetettiin muistutus sähköpostitse kyselyyn vastaamisesta.

Edellä mainittujen lisäksi tietoa kerättiin Vastuullisesti vapauteen toiminnan entisiltä ja nykyisiltä työntekijöiltä teema haastattelun avulla. Työntekijöiden haastattelut suoritettiin kasvokkain tapahtuneilla teema haastatteluilla.

Haastatteluihin pyydettiin neljä henkilöä ja heistä neljä osallistui.

7 TULOKSET

7.1 Webropol-kyselyn tulokset

Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle suunnatussa Webropol-kyselyssä oli neljä tutkimusta koskevaa kysymystä:

1. Koetko, että VV2 toiminnan ikäraja on ollut jotain haittaa?
2. Mitä mieltä olet siitä, että VV2 toiminta muuttuisi ikärajattomaksi? Mitä hyötyä siitä olisi?
3. Koetko, että ikärajattomalle toiminnalle olisi tarvetta?
4. Mikä on sinun kokemuksesi siitä, mitä ikä vaikuttaa asiakkaan sitoutumiseen elämänmuutokseen?

Ensimmäisen kysymyksen kohdalla vastaajista kuusi oli sitä mieltä, että oli kokenut ikäraja on olevan haittaa ja yksi vastaajista ei osannut sanoa.

Seuraavassa kysymyksessä vastaajilta tiedusteltiin, että mitä mieltä vastaajat ovat siitä, että Vastuullisesti vapautteen toiminta muuttuisi ikärajattomaksi. Heiltä kysyttiin myös, mitä hyötyä tästä mahdollisesti olisi. Vastauksissa kuvattiin, että yhteistyötahon kannalta ikärajattomuus toiminnassa olisi positiivista, sillä siinä tapauksessa ei tulisi tilanteita, että asiakas ei mahdu palveluun ja palveluun ohjattavat asiakasmäärät kasvaisivat. Vastaajat kertoivat, että ikäraja rajaa osan asiakkaista pois. Vastauksista kuvastui myös se, että rikosseuraamuslaitos haluaisi ohjata palveluun enemmänkin yli 30-vuotiaita asiakkaita, sillä myös yli 30-vuotiaat ja iäkkäämmät ihmiset tarvitsevat tukea. Vastauksissa kuvautui myös kokemukset siitä, että osalla rikosseuraamusasiakkailta muutosmotivaatiota ilmenee vasta myöhemmällä iällä, kun he ovat nähneet päihde- ja rikoselämää jo paljon.

Vastaajilta kysyttiin myös heidän näkemystään siitä, olisiko ikärajattomalla toiminnalle tarvetta. Jokainen vastaaja koki tämän tarpeelliseksi. Perusteluiksi esitettiin, että nuorille eli alle 30- vuotiaille on tarjolla paljon eri palveluita, mutta tätä vanhemmille rikostaustaisille kohdennettuja palveluita ei ole, vaikka myös aikuisilla palvelun ja tuen tarve on yhtä lailla olemassa, mitä nuoremmilla

asiakkailla. Vastauksissa nousi esiin se, että moni yli 30- vuotias jää palveluiden ulkopuolelle.

Yli 30- vuotiaita palvelujen ulkopuolelle jääviä on paljon. V5

Kaiken ikäiset ihmiset tarvitsevat tukea ja apua, eivät pelkäästään nuoret.

Mielestäni ikärajoittomuus olisi ainoastaan positiivinen asia. V4

Vastauksissa kerrottiin myös, että Rikosseuraamusalan ammattilaisten kokemuksen mukaan kohderyhmän asiakkaat ovat yksinäisiä ja heiltä puuttuu päihteettömään ja rikoksettomaan elämään tukeva ja kannustava sosiaalinen verkosto, mikä osaltaan vaikeuttaa irtautumista. Tästä syystä koettiin, että ei viranomaisten antama säännöllinen ja pitkäkestoinen tuki on oleellisen tärkeää henkilöille, joilta tukiverkosto puuttuu.

Kohderyhmän asiakkaat ovat usein yksinäisiä - tarkoitan ei ole ns. normaali sosiaaliverkostoa (ei rikos- päihdemyönteistä), mikä vaikeuttaa heidän irtautumistavoitteiden toteutumisia. Säännöllinen tuki ei viranomaiselta tärkeä tuki uuteen suuntaan elämässä. V5

Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin sitä, mikä on heidän kokemuksensa siitä, miten ikä vaikuttaa asiakkaan sitoutumiseen elämänmuutokseen. Vastauksissa korostui iän merkitys asiakkaan muutosmotivaatioon ja sen kehittymiseen. Vastaajat kokivat, että iän myötä muutos motivaatio kasvaa, sillä iän myötä asiakkaat ovat nähneet jo päihde- ja rikoselämää paljon ja he alkavat olla kyllästyneitä tähän elämäntyyliin.

Iän myötä asiakas usein "kyllästyy" rikolliseen elämään ja päihteiden käyttöön, joten monella iän myötä motivaatio parempi ja sitoutuminen helpompaa. V7

Kahdessa vastauksessa korostettiin sitä, että harva alle 30- vuotias on vielä valmis muutokseen ja nuorten henkilöiden kohdalla asenne elämänmuutosta kohtaan on huonompi. Kaikki vastaajista pitivät itsestään selvänä sitä, että yli 30- vuotiaat asiakkaat sitoutuvat palveluihin huomattavasti paremmin. Yksi vastaajista nosti esiin sen seikan, että vanhemmilla ihmisillä ei kuitenkaan välttämättä ole tietoa palveluista eivätkä he osaa itse löytää palveluita. Joten he tarvitsevat tukea ja apua oikeiden palveluiden ja tukimuotojen löytämisessä.

Harvoin alle 30- vuotiaat ovat vielä valmiita muutokseen. Olen tehnyt kyseisen kohderyhmän kanssa töitä vuosia, niin tiedän. V3

Osalla tulee muutosmotivaatiota vasta vähän myöhemmin, kun ovat nähneet päihde- ja rikoselämää jo paljon. V2

ikä tuo muutosmotivaatiota, mutta iäkkäillä ihmisillä ei välttämättä ole kykyä tai tietoa asioista eikä osaa ilman apua. V6

7.2 VAT-verkoston haastattelun tulokset

VAT eli Vapautuvien asumisen tuen verkoston tavoitteena on vähentää yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien ja vankilasta vapautuvien henkilöiden uusintarikollisuutta ja asunnottomuutta. Verkosto on perustettu vuonna 2010 ja siihen kuuluu 32 jäsenjärjestöä ympäri suomen. Verkoston kumppanuusjärjestöjä ovat Rikosseuraamuslaitos, Marttaliitto ja KRIS Suomen keskusliitto ry. VAT-verkoston toimintaa koordinoi Rikoksettoman elämän tukisäätiö. VAT- verkosto on valtakunnallinen toimija. Verkoston jäsenjärjestöt tuottavat asumisen tukipalveluita sekä muuta toimintaa rikostaustaisille henkilöille. Verkoston toiminta rahoitetaan STEAn avustuksella. Verkostolla on työvaliokunta, joka valitaan vuosittain. Työvaliokuntaan kuuluu kymmenen henkilöä. (RETS 2023.)

VAT-verkoston työvaliokunnan jäsenillä on paljon kokemusta ja näkemystä rikostaustaisten kanssa tehtävästä työstä, joten tästä syystä lähestyimme heitä tutkimuksen tiimoilta.

Työvaliokunnan jäseniltä kysyttiin, onko heidän mielestään asiakkaan iällä merkitystä siihen, miten motivoitunut asiakas on avun/palvelun vastaanottamiseen? Ja onko iällä vaikutusta päihteettömyyteen, rikoksettomuuteen tai niiden vähentämiseen?

Vastauksia saatiin kolmelta työvaliokunnan jäseneltä. He olivat havainneet sen, että asiakkaan kyky ottaa vastaan tukea on muutoksessa tärkeää ja heidän kokemuksensa mukaan iän myötä asiakkaat osaavat ottaa paremmin vastaan. Vastauksissa pohdittiin iän merkitystä päihteettömyyteen, elämäntavan muutokseen ja asumisen taitoihin liittyen.

Eryityisesti nuorille suunnatusta asumisneuvonnasta ei ollut koettu olevan hyötyä. Päihteiden käyttö lisää asumiseen liittyviä ongelmia jokaisessa ikäryhmässä. Iän myötä asiakkaat kuitenkin suhtautuvat päihdekuntoutukseen myönteisemmin. Iän myötä asiakkaat tuntevat omat rajansa ja ymmärtävät tekojensa merkitykset paremmin. Vastauksissa myös kuvattiin asiakkaiden kokemaan kyllästymistä rikolliseen elämään. Iän karttuessa asiakkaille alkaa herätä ajatus siitä, että elämässä voisi tehdä jotain muutakin, kuin rikoksia tai käyttää päihteitä.

”Itse ajattelen lähtökohtaisesti, että niin sanottuja toivottomia tapauksia ei ole, missään ikäluokassa. Ja mitä enemmän on ikää, sitä suurempi saattaa olla motiivi päästä irti... Ainakin täällä on selkeästi esillä se, että myös ja ennen kaikkea vanhempi kaarti on vaihtamassa tuomionsa päihdekuntoutukseen.”

Vastaaja 1

”Ammatillisen mutun muodossa voisin kyllä sellaisen havainnon jakaa, että yhteistyökumppaniemme tuella suoravuokra-asuntoihimme asutetuista rikostaustaisista asuminen onnistuu todennäköisimmin vanhemmilla hakijoillamme, joilla on ns. paljon kilsoja alla, jotka ovat tottuneet ottamaan tukea vastaan ja ymmärrystä on kehittynyt esim. oman terveytensä rajallisuudesta rikollisen ja/tai päihteellisen elämän jatkuessa.” Vastaaja 2

”Joo täytyy olla suht motivoitunut elämän muutokseen, jos meinataan et kämppä pysyy. Vanhemmat hörhöt jotka on lusimiset lusinut ja kyllästynyt siihen elämään on suht varmoja asukkaita.” Vastaaja 3

Nuorten kohdalla aktiivisen tuen merkitys koettiin myös merkitykselliseksi. Heidän kohdallaan oli huomattu myös se, että tukikontaktin lisäksi jokin ammatillista osaamista kehittävä väylä yhteiskuntaan, kuten opiskelu tai työpaikka ovat oleellisessa roolissa elämän muutoksessa. Myös arjen rutiinit nähtiin tärkeänä tekijänä. Eräs vastaajista kuvasi sitä, että nuorilla rikos- ja päihdetaustaisilla näitä rutiineja ei juuri ole. Nuorten kohdalla oli havaittu myös se, että heiltä puuttuu työkokemusta, opiskelut ovat voineet jäädä kesken, eikä heillä ole mitään harrastuksia, jotka tukisivat elämän muutosta. Ei näitä toki ole aina vanhemmillakaan ihmisillä, mutta monesti taustalta löytyy kuitenkin

enemmän elämän kokemusta ja ajatusta siitä, mitä muuta voisi haluta elämässään tehdä.

Toisaalta vastauksissa kuvautui myös se, että jos koko elämä on keskittynyt rikollisuuteen ja päihteiden käyttöön, voi olla vaikeaa iän karttuessa tehdä elämänmuutosta.

Suurimpana ryhmänä häiriö- ja häätökeisseissä näyttäytyvät päihteidenkäytöstä johtuvat lieveilmiöt n. 30-40 -vuotiailla miehillä. Tässä ryhmässä ”ammatillinen osaaminen” rikollisessa elämäntavassa alkaa olla aika korkealla, kroppa jaksaa vielä, ja vuodet yhteiskunnan marginaalissa alkavat olla jo sitä luokkaa, että uuden kaveripiirin löytäminen ja elämäntavan oppiminen on ehkä suhteellisesti vaikeampaa kuin nuoremmilla. Vastaaja 2

7.3 Vastuullisesti vapauten työntekijöiden haastattelut

VV2 toiminnan työntekijöille suunnatussa haastattelussa oltiin samojen teemojen äärellä, mitä tutkimuksen muissa haastatteluissa ja kyselyssä.

VV2 toiminnan työntekijöiltä tiedustelin ovatko he huomanneet eroa siinä, miten eri ikäiset asiakkaat sitoutuvat toimintaan, onko asiakkaan iällä heidän kokemuksensa mukaan merkitystä siihen, miten motivoitunut asiakas on päihteettömyyteen ja rikoksettomuuteen tai niiden vähentämiseen. Lisäksi haastattelussa pohdittiin sitä, miten asiakkaan ikä vaikuttaa asiakkaan suhtautumiseen kokonaisvaltaiseen elämänmuutokseen tai rikoksettomuuteen. Kolme haastatelluista työntekijöistä oli sitä mieltä, että asiakkaan ikä vaikuttaa kokonaisvaltaisesti palveluun sitoutumiseen ja haluun muuttaa elämää. Yksi vastaajista on kokenut, että iällä ei ole niin suurta merkitystä.

Iällä ei juurikaan ole merkitystä. Henkilön oma tahot ja elämäntilanne ovat ratkaisevia. Totta kai täytyy ottaa asiakkaan ikä huomioon, kun tekee suunnitelmaa miten ja mitä on tarjottavana juurikin siihen ikähaarukkaan. Ikä ei kuitenkaan ole mittari siitä, miten motivoitunut henkilö on.

Muiden haastateltujen kokemuksen mukaan ikä on merkittävä tekijä siinä, miten motivoitunut asiakas on hakemaan ja saamaan apua sekä sitoutumaan palveluun. Yli 30- vuotiailla sitoutuminen alkaa olla hieman parempaa ja mitä iäkkäämpi asiakas on, sitä sitoutuneempi hän yleensä on VV2 palveluun.

Mukaan mahtuu aina poikkeuksia ja vakavasti päihdeongelmaisten ihmisten kanssa työskenneltäessä, myös kaupungin huumetilanteella ja vuoden ajalla on omat vaikutuksensa siihen, miten hyvin asiakkaat saapuvat tapaamisiin. Usein kesä on aikaa, jolloin asiakkaita on hankala tavoittaa. Sitoutuneet asiakkaat pitävät yhteyttä omaan työntekijäänsä viesteillä ja puhelimitse, vaikka he eivät tapaamisiin pystyisi sitoutumaan päihteiden käytön takia.

Haastateltavien näkemyksen ja kokemuksen mukaan ikääntyminen vaikuttaa asiakkaiden motivaatioon siksi, että iäkkäämmillä asiakkailla on enemmän negatiivisia kokemuksia päihde- ja rikollismaailmasta. He ovat niin sanotusti olleet ”pohjalla”, mikä lisää motivaatiota lopettaa päihteiden käyttö ja rikokset. Nuorilla on monesti vielä ruusuinen kuva rikollisesta elämästä ja päihteiden käytöstä. Monesti nuoret kokevat olevansa kuolemattomia ja voittamattomia, joten miksi sitä nyt elämän tyyliä haluaisikaan muuttaa. Tietenkään tätä ei voida yleistää kaikkiin nuoriin, sillä aina löytyy myös heitä, jotka onnistuvat muuttamaan elämänsä suuntaa.

Etenkin nuoret miehet eivät koe muutosta tarpeelliseksi, sillä heillä on vielä omat hampaat suussa ja nättejä naisia riittää kainaloon.

Kun asiakas on menettänyt asuntonsa, perheensä ja pahimmassa tapauksessa terveytensä tai joutunut vakavien rikosten kohteeksi sekä on velkaa ympäri kaupunkia, alkaa asiakas usein miettimään voisiko elämässä tehdä jotain muutakin. Pitkät ja toistuvat vankila tuomiot usein herättävät ajatuksia ja toiveita paremmasta elämästä. Monet kokevat, että elämä valuu hukkaan vankilassa. Päihderiippuvuudesta voi kuitenkin olla vaikea päästä eroon, edes pitkien kuntoutusjaksojen jälkeen, sillä jos koko sosiaalinen verkosto on vuosia tai koko elämän koostunut päihteidenkäyttäjistä, on päihteettömänä oleva ihminen hyvin yksin.

Uusien sosiaalisten suhteiden ja verkostojen löytäminen voi olla vaikeaa.

Houkutus tulee paljon vastaan ja vastoinkäymisten myötä on helppo toistaa vanhoja toimintamalleja, eli helpottaa oloa ja yksinäisyyttä päihteillä.

Työntekijöiden kokemuksen mukaan etenkin naisilla lapsen saaminen on kohta, jossa todellakin halutaan tehdä elämän muutos ja tarvittavan tuen avulla siinä

voidaan myös onnistua. Myös tällöin on tärkeää löytää uusia sosiaalisia suhteita raittiista ihmisistä. Vertaistuki on tärkeää.

Mielenterveyden haasteet luovat oman haasteensa työskentelyyn tämän asiakasryhmän kanssa. Nuorten kohdalla päihteiden käyttö linkittyy monesti siihen, että sillä yritetään helpottaa masennusta, ahdistusta ja sosiaalisten tilanteiden pelkoa. Päihteiden käyttö saattaa lisätä mielenterveysongelmia ja tuoda mukanaan kokonaan uusia ongelmia. Päihteiden käyttäjillä psykoosit ovat yleisiä. Psykooseista huolimatta päihteiden käyttöä jatketaan usein.

Rikollisuudella itsensä elättäneillä ihmisillä elämän muutoksen solmu kohdaksi muodostuu monesti tuki viidakko ja se, että miten tulla toimeen pienillä tuloilla, joista ulosotto saattaa viedä oman siivunsa. Tässä kohtaa monesti asiakkaat toteavat, että olisi paljon helpompi palata tekemään rikoksia. Tukien ja tarvittavan avun hakeminen on haastavaa kaiken ikäisille asiakkaille. Ei välttämättä tiedetä mitä tukea pitää hakea ja mistä. Palvelut myös muuttuvat ja henkilökunnan jatkuva vaihtuminen aiheuttaa omat haasteensa. Jos joka asiointikerralla virastossa on vastassa eri ihminen, omahoitaja tai tukihenkilö, voi alkaa myös motivaatio muutokseen karista, sillä se, että joka kerta joutuu tutustua uuteen ihmiseen ja kertoo koko elämänsä alusta lähtien kerta toisensa jälkeen, on asiakkaalle raskasta ja turhauttavaa. Asiakkaat tarvitsevat paljon tukea talouteen liittyvien asioiden hoidossa, tukien hakemisessa ja virastoissa asioimisessa.

VV2 toiminnan työntekijät ovat huomanneet sen, että nuoremmille asiakkaille tukea on helpompi saada, sillä nuorille kohdennettuja palveluita on huomattavasti enemmän, mitä aikuisten palveluita. Monesti muutenkin päihteiden käyttäjien ja rikostaustaisten henkilöiden kohdalla eri palveluissa on ennakoasenteita kyseistä asiakasryhmää kohtaan. Erityisen haastava asiakasryhmä palveluiden osalta ovat eläkkeellä olevat henkilöt, jotka kaipaavat sisältöä arkeensa. Suhteellisen nuorille eläkeläisille ei ole juurikaan toimintaa Turussa.

Työntekijöiden kokemuksen mukaan henkilökunnan omalla toiminnalla on iso merkitys siihen, miten asiakkaat sitoutuvat palveluun. Tapaamisympäristön kotoisuus ja tila, jossa voi keskustella asioista ilman, että muut kuulevat on

tärkeää. Rento ja keskusteleva ilmapiiri ovat avain asemassa ensi tapaamisella. Asiakkaalle on tärkeää korostaa vaitiolovelvollisuutta ja häntä tulee kuunnella tuomitsematta. Työntekijöiden kokemuksen mukaan etenkin iäkkäämpien asiakkaiden kohdalla tämä on tärkeää, sillä he ovat tottuneita asioimaan viranomaisten kanssa. Nuoremmat asiakkaat usein rinnastavat työntekijät viranomaisiin, vaikka heille korostetaan myös sitä, että toiminnan työntekijät eivät sitä ole.

7.4 Tulosten yhteenveto

Tutkimuksen lopputulema on se, että iällä on merkitystä suuressa mittaa kaavassa siihen, miten asiakkaat sitoutuvat palveluihin ja millainen motivaatio heillä on luopua rikollisuudesta ja päihteiden käytöstä. Tämä kävi ilmi lähes kaikkien tutkimukseen osallistuneiden vastauksissa. Noin puolet vastanneista piti tätä asiaa itsestään selvyytenä, ja he olivat havainneet tämän ilmiön päivittäisessä työssään. Kaikilla tutkimukseen osallistuneilla on vuosien työkokemus alalta ja osalla on myös oma tausta rikos- ja päihdemaailmasta. Tutkimuksissa saaduista vastauksista kävi ilmi, että yli 30- vuotiaille rikostaustaisille kohdennetuille palveluille on olemassa selkeä tarve. Nuorille kohdennettuja palveluita on selkeästi enemmän ja heitä on helppo ohjata palveluiden piiriin, jos nuorella itsellään löytyy motivaatiota ottaa palveluita vastaan. Iäkkäämmille ihmisille palveluiden löytäminen on haastavampaa. Tutkimuksessa nousi esiin se, että iäkkäämpien ihmisten voi olla helpompi ottaa apua vastaan, vaikka he eivät välttämättä osaa itse hakea apua tai tukea. Iäkkäämmillä ihmisillä on kertynyt enemmän elämäkokemusta ja huonoja kokemuksia rikollisuudesta sekä päihteistä, joten heillä on myös useammin motivaatiota yrittää päästä pois elämäntyylistä, johon rikokset ja päihteet kuuluvat. Kyllästyminen jatkuvaan vankilakierteeseen tai päihteiden mukanaan tuomiin haittoihin on iso motivoiva tekijä elämänmuutoksessa.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Hyvät tutkimuskäytännöt pohjautuvat tutkimuseettisiin peruseriaatteisiin, joita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Nämä periaatteet ohjaavat tutkimustyötä ja haasteita, jotka liittyvät eettisiin haasteisiin. Näitä noudattamalla voidaan varmistaa tutkimuksen laatu, oikeudenmukaisuus, puolueettomuus ja se, että yksityiskohdat esitetään totuudenmukaisesti. Näiden avulla tutkimuksessa toteutuu myös kunnioitus ja eettisyys jokaista tutkimuksen osapuolta kohtaan sekä varmistetaan se, että tutkimusprosessi on vastuullisesti toteutettu. (All European Academies 2020, 4.)

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa haastattelun sisältö. Haastattelun tulee olla sisällöltään sellainen, että kaikki tutkimukseen osallistuvat henkilöt ymmärtävät kysymykset samalla tavalla. Muuten tutkimuksen tulokset saattavat vääristyä. (Vilkkä 2015.) Riskien määrittelemisen etukäteen on tärkeä osa projektia, sillä sen avulla mahdolliset riskit ja niiden todennäköisyys voidaan ennakoita. On tärkeää arvioida mahdollisten riskien vaikutus tutkimukseen ja sen tuloksiin. (Heagney 2021, 55–56).

Tutkimukseen liittyvä kysely suoritettiin osana yhteistyökumppaneille suunnattua vuosittaista yhteistyökyselyä. Tutkimukseen liittyvät kysymykset oli siis sisällytetty tähän kyselyyn. Kysely lähetettiin kohderyhmän eli rikosseuraamuslaitoksen edustajille. Vastuullisen tieteellisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti tutkimukseen osallistuminen tutkimukseen oli vapaaehtoista ja haastatteluun osallistuvien henkilöiden anonymiteetti varmistettiin siten, että heidän henkilötietojaan ei kerätty mitenkään. (Suomen akatemia 2021) Tutkimukseen osallistujille kerrottiin kirjallisesti, että kerätty materiaali on tulossa tutkimus käyttöön.

Alkuperäinen suunnitelmani oli toteuttaa kysely myös VV2 toiminnan asiakkaille, mutta tässä tutkimuksessa jouduin tästä syystä luopumaan alkuperäisestä suunnitelmastani, sillä tutkimuksen tekohetkellä palveluun sitoutuneista asiakkaista lähes jokaisella oli vakava ja akuutti päihdeongelma. Tutkimuksen

tekeminen päihtyneille asiakkaille ei olisi ollut näkemykseni mukaan tutkimuseettisesti oikein, eikä vastauksista olisi saanut luotettavaa kokonaiskuvaa.

Eettisyys painottui tutkimuksessani vahvasti alusta lähtien eli aina tutkimusluvan hakemisesta lähtien. Koska tätä tutkimusta varten ei ollut pakollista kerätä henkilötietoja, on kysely ja kysymykset suunniteltu niin, ettei niistä pysty tunnistamaan vastanneita henkilöitä. (Vilka 2021.) Kaikki tutkimusta varten kerätty materiaali tuhottiin heti raportointi vaiheen jälkeen. Tutkimuksen materiaali ei näin ollen ole avoin kaikille, vaan ainoastaan tutkijan itsensä käyttöön tarkoitettu. Tutkimuksessa ei voinut hyödyttää vastaavia aineistoja, sillä vastaavaa aineistoa ei ole aiemmin kerätty. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 13.) Tutkimus on julkaisun jälkeen kaikkien luettavissa.

Tutkimukseen osallistuneiden määrä oli alkuperäisiä odotuksia pienempi, mutta mielestäni kuitenkin riittävä. Vaikka osallistujia määrä ei ollut valtava, koen silti, että tutkimuksen tulos on luotettava, sillä vastaukset olivat hyvin saman kaltaisia. Näin ollen tällä otannalla voidaan yleistää vastauksista saatu tulos. Tutkimuksen tuloksia raportoitaessa olen pyrkinyt avoimuuteen, luottavuuteen, tarkkuuteen ja rehellisyyteen. (ATT-työryhmä 2014, 5) Tutkimuksen materiaaleina on käytetty myös avoimista lähteistä löytyviä julkaisuja, artikkeleita ja tutkimuksia, kirjallisuuden lisäksi. Lähteiden luotettavuuden varmistaminen on ollut tärkeä osa raportointia ja aiheeseen perehtymistä.

9 POHDINTA

9.1 Tulosten pohdinta

Tutkimukseni hypoteesina oli se, että iän ja kokemusten karttuessa ihmisen motivaatio elämänmuutokseen kasvaa. Tämä sama asia kävi ilmi tutkimukseen vastanneiden ja haastatteluihin osallistuneiden henkilöiden vastauksista. Lähes kaikki vastanneista toivat ilmi tämän asian. Tämän olen itse myös huomannut oman työurani aikana.

Tutkimustani varten on haettu tutkimuslupa ja alkuperäinen suunnitelma oli haastatella Vastuullisesti vapauteen toiminnan asiakkaita, mutta tämä osio tutkimuksestani jäin puuttumaan, sillä palveluun sitoutuneilla asiakkailla oli tutkimushetkellä akuutteja ja pahoja päihdeongelmia tai suuria haasteita mielenterveyden kanssa, joten koin, että heiltä vastausten kerääminen ei olisi ollut tutkimuseettisesti oikein. Tästä syystä jouduin luopumaan tästä tutkimukseni osiosta. Itseäni tämä harmittaa, sillä koen, että asiakkaiden näkökulma olisi ollut tärkeä osa tutkimusta ja tuonut varmasti erilaista näkökulmaa vastauksiin ja tuloksiin.

Kun tarkastellaan tilastoja siitä, millaiset ihmiset Suomessa tuomiotaan suorittavat käy hyvin selväksi, että vankiloissamme tuomiotaan suorittaa joukko ihmisiä, joille oma elinympäristö, koti ja yhteiskunnan palvelut eivät ole pystyneet mahdollistamaan työllisyyttä, osallisuutta tai keskimääräisesti tavallista elämää. Toki henkilön omalla motivaatiolla ja ajatusmaailmalla on oma merkittävä roolinsa vankilaan päätyemisellä. Heidän elämänsä ei ole kulkenut sitä polkua, jota yhteiskuntamme odottaa ja arvostaa. Vankiloista löytyy ihmisiä, joiden taustalta löytyy ylisukupolvista köyhyyttä tai päihteiden käyttöä, koulut ovat saattaneet mennä vähän niin ja näin. On neuroerityisyyttä ja diagnosoimattomia sairauksia tai kielellisiä vaikeuksia. On asunnottomuutta, työttömyyttä ja haasteita rahan käytössä. (Lindström & Kumlander 2023, 28–29.) Joten on sanomattakin selvää, että tukea tarvitaan myös siinä vaiheessa, kun vankilasta vapaudutaan tai rikollisesta elämästä ja rikoskierteestä halutaan eroon.

Kyllästyminen, se nousee esiin lähes aina esiin keskusteluissa niiden ihmisten kanssa, jotka ovat päättäneet muuttaa elämänsä suunnan ja lopettaa päihteiden käytön sekä rikokset. Kyllästyminen oli yksi teemoista, joka nousi esiin myös ammattilaisten vastauksista. Kyllästyminen jatkuvaan vankilakierteeseen, hukkaan heitetyt vuoden vankilassa, se, ettet näe omien lastesi kasvavan tai pääse hautaaman läheisiäsi. Kyllästyminen siihen, että kehenkään ei voi luottaa. Kyllästyminen siihen, että jokainen päivä joudut miettimään mistä saat päihteitä. Kyllästyminen siihen, että sinulla ei ole paikkaa missä nukkua seuraava yösi. Kyllästyminen siihen maailmaan, jossa jokainen voi puukottaa sinua selkään. Kyllästyminen on loistava motivaatio muuttaa elämän suunta. Aiheesta on aiemmin tehty tutkimuksia ja haastatteluita. Esimerkiksi Muuttonen (2023) on tutkinut järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautumista. Hänen tutkimuksensa tuloksissa nousi esiin sama kyllästyminen esimerkiksi päihteiden käyttöön ja siihen, että et voi luottaa ihmisiin. Kun petos jengin sisällä osuu niin sanotusti omalle kohdalle, on tämä se hetki, kun aletaan kyseenalaistamaan jengin toimintaa ja irtautuminen on todellinen vaihtoehto. (Muuttonen 2023, 15–16.)

Mitä kauemmin olet tässä maailmassa elänyt, sitä varmemmin kyllästyminen iskee jossain kohtaa. Toisaalta mitä kauemmin olet elänyt maailmassa, jossa rikokset ja päihteet ovat osa normaalia elämää, sitä vaikeampi sieltä on myös irtautua. Elämä täytyy aloittaa alusta ja jostain täytyy koota kokonaan uusi tukiverkosto. Etenkin vertaistuesta ja kokemusasiantuntijoista on hyötyä tässä vaiheessa desistanssia. Heidän tuellaan on suuri merkitys, sillä he pystyvät tuomaan esiin omia positiivisia kokemuksiaan irtautumisesta ja luomaan toivoa asiakkaalle. Toivo on desistanssissa yksi merkittävimmistä asioista. (McNeill 2009, 4)

Oman kokemukseni mukaan osa nuorista asiakkaista ihailee rikollisia ja heidän elämäänsä. Tämä teema nousi esiin myös tutkimuksen tuloksissa. Näiden nuorien haave ammatti on olla rikollinen. Tätä illuusiota rikollismaailman mahtavuudesta voi olla vaikea rikkoa, jos nuorella on vain positiivisia mielikuvia siitä, mitä rikollinen elämä todellisuudessa on. Nuorella voi olla ajatus, että rikolliseen elämäntapaan kuuluvat merkkivaatteet, raha, kalliit autot, väkivallalla

puolustautuminen ja maskuliinisuus. (Mustola 2023, 19.) Osa nuorista taas etsii rikollis- ja päihdepiireistä yhteisöä, johon kuulua. Osalla taas saattaa olla esimerkiksi vanhempia sisaruksia tai serkkuja, joiden myötä he ajautuvat näihin porukoihin.

Osalla omat vanhemmat ottavat heidät mukaan omiin yhteisöihinsä. Tämä lisää merkittävästi ylisukupolvisuutta ja huono-osaisuuden siirtymistä lapsille. Etenkin päihdemaailmassa omien havaintojeni mukaan vanhemmat voivat käyttää esimerkiksi huumeita lastensa kanssa, sillä vanhemmat ajattelevat, että lapset ovat paremmassa turvassa, jos he käyttävät yhdessä vanhemman kanssa, mitä he muuten olisivat. Vaikka se voi tuntua erikoiselta, heidän maailmassaan he kokevat suojelevansa lastaan. (Helsingin kaupunki)

Maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla nousee usein esiin se, että he elävät kahden kulttuurin välissä. (Eid & Casteneda 2023, 23-24.) Tämä voi olla todella haastavaa nuorelle, sillä yhteiskunta voi odottaa sinulta eri asioita, mitä oma yhteisösi. Näillä nuorilla on voimakas tarve löytää oma yhteisönsä, johon kuulua ja joissain tapauksissa se yhteisö on yhteisö, jonka jäsenet tekevät rikoksia. Ylipäätään nuorten tekemät rikokset ovat raaistuneet, kuten olemme viime vuosina saaneet lukea lehdistä. Nuoret kantavat mukanaan teräaseita ihan jo siitä syystä, että täytyy pystyä puolustamaan itseään, jos jotain tapahtuu. Joissain piireissä väkivalta rikoksia ja tuomion saamista pidetään meriittinä. Irti pääseminen rikollisuudesta ja päihteistä voi vaatia useita yrityksiä ja valtavasti työtä, mutta silti ei saa koskaan luopua toivosta. Kaikki on mahdollista.

9.2 Opinnäytetyön pohdinta

Tutkimukseni osalta saavutin tutkimukselle asetetut tavoitteet, vaikka tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden määrä oli hieman alhaisempi mitä alun perin olin toivonut. Tutkimuksesta saatujen tulosten pohjalta pystymme perustelemaan paremmin VV2 toiminnan tarvetta ja sitä, että toiminnan ikäraja tulee poistaa.

Tutkimuksesta selvisi myös se, että asiakkaan iällä todella on merkitystä siihen, miten hyvin asiakkaat keskimäärin sitoutuvat palveluun ja ovat valmiita elämän muutoksiin. Tutkimukseni tuloksissa kävi ilmi, että lähes jokainen vastaaja koki, että mitä enemmän asiakkaalla on ikää, sitä enemmän hänellä on motivaatiota sitoutua elämän muutokseen. Tutkimuksessa kävi ilmi myös se, että on tärkeää, että on olemassa myös muita toimijoita, kuin vain pelkästään viranomaisia, sillä asiakkaiden voi olla helpompi luottaa ja suhtautua työntekijään, joka ei edusta viranomaistahoa. Eli tällaiselle työlle, mitä VV2, on olemassa selkeä tarve. Itse tutkimuksen tekeminen oli paljon pidempi prosessi mitä olin oletanut. Tähän vaikutti se, että opiskelun, työn ja perhe-elämän yhdistäminen ja odottamattomat tapahtumat henkilökohtaisessa elämässä eivät olleet loppujen lopuksi kovinkaan helppo yhdistelmä. Itse tutkimuksen toteuttaminen oli helpoin osio, mutta raportin kirjoittaminen ja tuloksien analysointi ja litterointi veivät odotettua enemmän aikaa.

Jos aloittaisin tutkimukseni teon nyt uudelleen, päätyisin tekemään enemmän haastatteluita kasvokkain, sillä koen, että olisin luultavasti saanut enemmän tietoa haastattelemalla, mitä kyselyn tai sähköpostien välityksellä.

9.3 Jatkokehittämisajatukset

Tätä tutkimusta tehdessä ei päästy haastattelemaan asiakkaita ja tuomaan riittävästi heidän näkökulmaansa tuen tarpeista ja siitä, milloin olisi se paras aika tukea vankilasta vapautuvaa henkilöä. Tästä syystä olisi mielenkiintoista tehdä tutkimus, jossa keskityttäisiin nimenomaan asiakkaiden näkökulmaan aiheesta.

LÄHTEET

All European Academics. 2020. Tutkimusetiikan eurooppalaiset käytännöt ja ohjeistus. Berliini: ALLEA.

Anttonen, A & Sipilä, J. 2000: Suomalaista sosiaalipolitiikkaa. Tampere: Vastapaino.
Ara. 2021. Asunnottomat 2020. Selvitys 2/2021. Helsinki. Viitattu 30.1.2021.
<https://www.ara.fi/download/noname/%7B016E9233-B95F-4B34-AFEC-C3B6395E1263%7D/165063>

ATT-Työryhmä. 2014. Avoimen tieteen ja tutkimuksen käsikirja – Osa 2. tutkijalle ja organisaatiolle. Saatavana: <https://avointiede.fi/sites/default/files/2020-05/avoimuuden%20käsikirja%20tutkijoille.pdf>

Carling, C. & Jauhiainen, A. 2021. Aggredi-menetelmä. Kerava: Savion kirjapaino Oy.

Dickinson, T. 2020. Identity, Situational elements and responses to drug debt. Journal of Research in Crime and Delinquency. Volume 57, Issue 1, February 2020, Pages 66-104.

Ebeling, Hanna & Hokkanen, Tiina & Tuominen, Tiina & Kataja, Helena & Henttonen, Antti & Marttunen, Mauri (2004) Nuorten käytöshäiriöt: arviointi ja hoito. Duodecim 120(1), 33–42.

Eid, M. & Castaneda, A. 2023. Ulkomaalaistaustaisten nuorten hyvinvointi tutkimusten ja tilastojen valossa. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 73. Valtion nuorisoneuvosto. Saatavana: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2023/05/Ulkomaalaistaustaisten-nuorten-hyvinvointi-tutkimusten-ja-tilastojen-valossa_FINAL.pdf

Elfgren, T., Juntunen, R. & Norppa, K. 2007. Nuorten lakikirja- rikoksesta rangaistukseen. Helsinki: Talentum.

EUCPN. 2020. Euroopan rikosentorjuntaverkoston (EUCPN) käsikirja nro 16 Huumausaineisiin liittyvän oheisrikollisuuden ehkäiseminen: käsikirja vaikuttavan käyttäytymismuutoksen saavuttamiseksi. Bryssel.

Farrall, S. & Calverley, A. 2006. Understanding desistance from crime. Theoretical directions in resettlement and rehabilitation. Open University Press. berkshire, england.

Farrington, David (2003) Developmental and life-course criminology: key theoretical and empirical issues – the 2002 sutherland award address. Criminology 41(2), 221–255.

Granfelt, R. 2003. Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Suomen ympäristö 613. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Haapasalo, J. 2006. Kasvu ympäristön varhaiset riskitekijät rikollisen käyttäytymisen kehityksessä. Teoksessa: Haapasalo, J., Honkatukia, P. & Kivivuori, J. 2006. *Nuorisoriikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Haapasalo, J. 2008. *Kriminaalipsykologia*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Haaraoja, M & Putkonen, J. 2014. Yhdyskuntaseuraamustoimiston sosiaalityön yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Teoksessa: Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Toim. Lindeborg, H, Suomio, M & Lassila, T. s.176-194. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2014. Suomen yliopistopaino.

Heagney, J. 2012. Fundamentals of project management. USA: American management association.

Helsingin kaupunki. Ylisukupolvinen huono-osaisuus. Viitattu 25.4.2024. Saatavana: <https://www.hel.fi/static/sote/hankeet/ylisukupolvinen.pdf>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Jälkihuoltotyöryhmä. 2006. Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministeriö ja Suomen kuntaliitto. Selvityksiä 2006:6.

Järvenpää, E. 2006. Laadullinen tutkimus. Helsingin yliopisto. Viitattu 2.5.2021. Saatavana: <http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf>

Kainulainen, S. & Rautio, M. 2003. Velkaantuminen yhteiskuntaan integroitumisen esteenä. Helsinki: Kriminaalihuollon tukisäätiö. https://www.krits.fi/wp-content/uploads/2018/04/vankien_velat_tutkimussuunnitelma.pdf

Kangas, E. 2020. Palvelujärjestelmän vangit – Asunnottomien vankien kokoemuksia asunnottomuudesta, palvelujärjestelmästä ja vapautteen valmistavasta työstä. Turku: Turun yliopisto. Viitattu 30.1.2021. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/150133/Kangas_Elina_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Karjalainen, J. & Viljanen, O. 2009. Arki kuntoon – lainrikkojien tuen tarve. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Karppinen, J. 2020. Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti. Helsinki: Asunto ensin. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehittämisosuuskunta-Avainväki.pdf>

Keskusrikospoliisi. 2024. Nuorten ryöstörikosten piirteet- poliisin tietoon tullut ryöstörikollisuus vuosina 2015-2023. Viitattu 31.3.2024. https://poliisi.fi/documents/25235045/59586767/raportti_nuorten_ryostorikollisuus_julkinen.pdf/0690c6c1-0aeb-a4f8-0c65-a2e2dbfcaa93/raportti_nuorten_ryostorikollisuus_julkinen.pdf?t=1707379915528

Kivivuori, J. & Linderborg, H. 2009. Lyhytaikaisvanki- Tutkimus lyhytaikaisvankien elinoloista, elämäntilasta ja rikollisuudesta. Viitattu 29.9.2023. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/cdfbe435-4e4c-42f5-af8d-fc504abb7f2e/content>

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. 2018. Kriminologia – rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Tallinna: Gaudeamus Oy.

Kyngäs, M. 2000. Vankeus miehen elämäntilassa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Käypähoito. 2017. ADHD:n yhteys rikollisuuteen. Viitattu 25.4.2024. Saatavilla: <https://www.kaypahoito.fi/nix00924>

L 19.12.1889/39. Rikoslaki.

Laine, M. 2007. *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. Helsinki: Tietosanoma.

Laine, M. 2011. Positiivista kriminologiaa. Haaste 3/2011. s.40-41.

Lehtonen, L & Salonen, J. 2008. Asunnottomuuden monet kasvot. Suomen ympäristö 3/2008. Ympäristöministeriö. Asunto- ja rakennusosasto. Helsinki: Edita Prima Oy.

Lindström, J. & Kumlander, K. 2023. Näin lusit kakkusi. Laurea- julkaisut 203. Helsinki.

Maruna, S. & Farrall, S. 2004. Desistance focused criminal justice policy research: Introduction to a special issue on desistance from crime and public policy. The Howard Journal Vol 43 No 4.

Maruna, S. 2000. Making Good. How ex-convicts reform and rebuild their lives. Washington: American Psychological Association.

McNeill, F. 2009: Towards effective practice in offender supervision. University of glasgow.

Mustola, B. 2023. Nuorten jengiytymisen ilmiö Ylen ja Helsingin sanomien uutisartikkeleissa. Itä-Suomen yliopisto. Saatavilla:

https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/31251/urn_nbn_fi_uef-20240066.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Muuttonen, T. 2023. Irtautuminen järjestäytyneestä rikollisuudesta – keskusrikospoliisin Exit-toiminta. Poliisiammattikorkeakoulu. Saatavana:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/792705/ON_Muuttonen.pdf?sequence=2

Nars, K. 2009. *Miten miljoonia huijataan: Suurpetkuttajien värikäs historia*. Helsinki: Tammi.

Nuoret-verkosto. 2016. Yhteistyötä Turussa, Palvelukuvaukset Nuoret-verkosto. Viitattu 1.2.2021. <https://www.koulutustakuu.fi/tuotetori/wp-content/uploads/sites/3/2017/05/Palvelukuvaukset-nuoret-verkosto.pdf>

Nurmi, Jan-Erik & Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto (2014) Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS- kustannus.

Näkki, P. 2006. Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:38. Helsinki: Yliopistopaino.

Oikeusministeriö. 2023. Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Viitattu 29.9.2023. <https://oikeusministerio.fi/rikosoikeudellinen-seuraamusjarjestelma>

Pajuoja, J. 2019. Rikosseuraamuslaitoksen toiminta- ja asiakasprosessien tulevaisuus. Oikeusministeriön julkaisuja, selvityksiä ja ohjeita 2019:15. Helsinki: Oikeusministeriö.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161539/OMSO_2019_15_RISE_toiminta_ja_asiakasprosessien_tulevaisuus.pdf

Pitkänen, T., Kaskela, T., Tyni, S. & Tourunen, J. 2016. Päihdehoitoon hakeutuneiden rikollisuus. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2016. Helsinki: Suomen yliopistopaino Oy.

Pitkäranta, A. 2014. *Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: Työkirja ammattikorkeakouluun*. Jokioinen: e-Oppi.

Pulkkinen, Lea (1997) Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Atena Kustannus. Punainen risti. Näpistyskeskustelu. Viitattu 28.9.2023. https://www.punainenristi.fi/globalassets/6.-tyomme--paasivu/nuorten-turvatalot/ammattilaisille/napistyskeskustelu_turku_verkkosivut.pdf.

Raunio, K. 2000. Sosiaalityö murroksessa. Helsinki: Gaudeamus.

Rautanen, M. & Korkeamäki, J. 2023. Tutkimus: Vangeilla on Suomessa useita samanaikaisia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia, kuten päihdehäiriöitä, infektioauteja ja yksinäisyyttä. Viitattu 4.10.2023.

<https://rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2023/tutkimusvangeillaonsuomessausaitasamanaikaisiasosiaalisiajaterveydellisiaongelmiakutenpaihdehairioitainfektioautejajayksinai-syytta.html>

Rautanen, M. 2022. Kun katto on pään päällä varma, ihminen voi helpommin keskittyä elämiseen. Viitattu 12.12.2022. <https://www.kriits.fi/2022/10/kun-katto-on-paan-paalla-varma-ihminen-voi-helpommin-keskittya-elamiseen/>

Rikosseuraamuslaitos. 2019. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja. Viitattu 25.1.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tilastot.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2022. Rikosseuraamusasiakkaat 30.4.2022. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 2/2022.

Rikosseuraamuslaitos. 2022. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2022. Helsinki. https://www.rikosseuraamus.fi/material/sites/riise_ja_rskk_yhteiset/dokumentit/p8tplqmq0/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2022_FI.pdf

Ronel, N & Elisha, E. 2011. A Different Perspective: Introducing Positive Criminology. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology 55(2), 305–325.

Salmi, V. 2006. Sosiaalinen pääoma ja nuorisorikollisuus. Teoksessa: Haapasalo, J., Honkatukia, P. & Kivivuori, J. 2006. *Nuorisorikollisuus: Määrä, syyt ja kontrolli*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Sosiaali- ja terveysministeriö, Oikeusministeriö & Suomen kuntaliitto. 2006. Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti. Helsinki. Viitattu 25.1.2021.. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/72835>

Turkka, Heikki & Saarholm, Julia (2021) Lasten ja nuorten konfliktit. Opas haastavien ristiriitojen ratkaisemiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa – Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Uggen, C. 2000. Work as a Turning Point in the Life Course of Criminals: A Duration model of Age, Employment and Recidivism. Artikkelijulkaisussa American Sociological Review vol. 67, 529–546.

Vankeuslaki 23.9.2005/767. Viitattu 16.2.2021.

Varha. 2023. ROKKI auttaa nuorta rikoskierteen katkaisussa. Viitattu 29.9.2023. <https://www.varha.fi/fi/ajankohtaista/rokki-auttaa-nuorta-rikoskierteen-katkaisussa>

Vauhkonen, T., Kallio, J. & Erola, J. 2017. Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka (82) 2017: 5.

Viiikki-Ripatti, S. 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Teoksessa Lavikkala, Rauno & Linderborg, Henrik (toim.): Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Acta Poenologica 2/2011, 197–226.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. 2021. *Näin onnistut opinnäytetyössä: Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virtanen, R. 2007. Vankien jälkihuollon järjestäminen Vammalassa. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 6/2007.